

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Diplomová práce

Bc. Nela Zemčíková

***Horrible Histories* Tearyho Dearyho v českém překladu**

Teary Deary's Horrible Histories in Czech Translation

Praha 2015

Vedoucí práce: PhDr. Eva Kalivodová, Ph.D.

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Evě Kalivodové, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování diplomové práce. Mé poděkování patří také šéfredaktorovi nakladatelství Egmont ČR, Stanislavu Kadlecovi, bez jehož pomoci by nebyl výzkum kompletní.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 15. srpna 2015

.....

Podpis

Abstrakt:

Tématem diplomové práce je deskriptivní studie českých překladů a recepce populárně naučné edice *Děsivé dějiny* britského autora Terryho Dearyho. Jako metodologické východisko slouží model Gideona Touryho (1995), od čehož se odvíjí struktura práce. Nejprve je uvedena do kontextu česká překladová edice, včetně popisu předběžných norem, který čerpá z rozhovoru s iniciátorem a zadavatelem překladu. S ohledem na původní tvorbu překladatele Roberta Novotného je dále stanovena hypotéza o počátečním příklonu k přijatelnosti. Následuje stylová analýza dvou českých překladů, na základě níž jsou stanoveny výrazné stylové rysy překladové edice a uvedeny odklony od přijatelnosti textu. V další části se diplomová práce věnuje české metatextové edici *Děsné české dějiny*. Po objasnění okolností vzniku edice následuje stylově-věcná analýza dvou metatextů a jejich srovnání s překladovou edicí. Dále se práce věnuje české recepci *Děsivých dějin* obecně, přičemž jsou pomocí analýzy čtenářských reakcí v internetových databázích stanoveny recepční trendy. Závěrem je provedena translatologická analýza dvou vybraných textů překladové edice a stanoven invariant přenosu.

Klíčová slova:

Terry Deary, Robert Novotný, *Děsivé dějiny*, *Děsné české dějiny*, Gideon Toury, česká recepce

Abstract:

This thesis presents a descriptive study of the Czech translations and reception of *Horrible Histories*, a popular science book series written by British author Terry Deary. The methodological framework is based on Gideon Toury's 1995 model, which is reflected in the structure of the thesis. First, the Czech translations are contextualised, whereby the preliminary norms derived from an interview with the initiator and commissioner of the translations are described. With regard to the original works by the series translator Robert Novotný, a hypothesis suggesting an initial tendency towards acceptability is formulated. What follows is a stylistic analysis of two Czech translations, based on which distinctive stylistic features of the translated series are determined and ways in which the texts deviate from acceptability are presented. Next, the thesis focuses on the Czech

metatexts *Děsné české dějiny* ('Horrible Czech Histories'). After the circumstances under which the series originated are explained, a stylistic analysis of two metatexts is carried out, followed by a comparison with the translated texts. Subsequently, the thesis discusses the Czech reception of *Horrible Histories* in general, whereby reception trends are identified using an analysis of readers' comments in online databases. The thesis concludes with a translation analysis of the two selected texts from the translated series, based on which the translation invariant is formulated.

Keywords:

Terry Deary, Robert Novotný, Horrible Histories, Horrible Czech Histories, Gideon Toury, Czech reception

OBSAH

1	ÚVOD	8
2	METODOLOGIE VÝZKUMU	10
3	VÝKLAD POPULÁRNĚ NAUČNÉHO STYLU.....	11
4	DĚSIVÉ DĚJINY	12
4.1	O PŘEKLADOVÉ EDICI	12
4.2	OSOBA PŘEKLADATELE	13
4.3	KOMUNIKAČNÍ SITUACE A PŘEDBĚŽNÉ NORMY PŘEKLADU	15
4.4	STYLOVÁ ANALÝZA ČESKÉHO PŘEKLADU	16
5	DĚSNÉ ČESKÉ DĚJINY	26
5.1	O METATEXTECH A JEJICH AUTORECH.....	26
5.2	STYLOVĚ VĚCNÁ ANALÝZA METATEXTŮ	28
5.2.1	<i>Prohnání Přemyslovci.....</i>	28
5.2.2	<i>Pyskatí Habsburkové .....</i>	36
5.3	SROVNÁNÍ S PŘEKLADOVOU EDICÍ.....	41
6	ČESKÁ RECEPCE.....	44
7	HORRIBLE HISTORIES.....	48
7.1	TERRY DEARY	48
7.2	O PŮVODNÍ EDICI.....	50
8	TRANSLATOLOGICKÁ ANALÝZA PŘEKLADU A ORIGINÁLU	52
8.1	BÍDNÍ VIKTORIÁNI.....	52
8.2	BOMBARDOVANÍ BRITOVÉ.....	59
8.3	ZÁVĚRY ANALÝZY A STANOVENÍ INVARIANTU.....	64
9	ZÁVĚR	66
10	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68
	PŘÍLOHA 1.....	72
	PŘÍLOHA 2.....	74

PŘÍLOHA 3.....	76
PŘÍLOHA 4.....	77

1 Úvod

Školy mě nezajímají. V 21. století nemají význam. Zkoušení je smrt vzdělávání. Vše, co jsem se naučil od jedenácti let, byla ztráta času. Měli mě učit to, co jsem pak opravdu potřeboval – jako budování vztahů, rodičovství a vydělávání peněz. O těchto věcech jsem v osmnácti neměl ani ponětí. Školy se musí změnit. (Deary in Jarošová 2013)

Buřičské postoje Terryho Dearyho se významně prolínají jeho tvorbou, není proto překvapivé, že si autorovo nezvyklé podání historie získalo mladé (i starší) čtenáře po celém světě a stalo se mezi populárně naučnou literaturou pro děti fenoménem. Popularita britské edice *Horrible Histories* zasáhla také do české kultury. Největší úspěch zaznamenaly překlady edice na přelomu milénia, kdy se staly nejčtenější populárně naučnou literaturou pro děti (Gabal-Václavíková Helšusová 2003). V diplomové práci se tento kontext budeme snažit zdokumentovat. Důvod, proč se zaměřujeme na české překladové texty je mimo jiné ten, že se jejich recepce díky svému produktivnímu charakteru řadí k unikátním.

Ze zaměření na české texty vyplývá také zvolená metodologie. K výzkumu užíváme model Gideona Touryho (1995), od čehož se odvíjí i struktura celé práce. Po úvodním vysvětlení metodologie a výkladu charakteristických rysů populárně naučného stylu bude následovat kontextualizace překladové edice. Užitím primárního výzkumu, tedy rozhovoru s iniciátorem překladu, šéfredaktorem nakladatelství Egmont ČR, se budeme snažit objasnit okolnosti, za kterých byly české překlady vydávány. V rámci kontextualizace se budeme věnovat také osobě překladatele, Robertovi Novotnému a s pomocí jeho publikovaných úvah stanovíme předběžnou hypotézu o zvolené překladatelské metodě. Následovat bude stylová analýza dvou vybraných textů překladové edice – *Bombardovaných Britů* (2003) a *Bídných viktoriánů* (2008) – jejímž cílem bude stanovit výrazné stylové rysy daných textů. Ohled bude brán také na prvky přijatelnosti/adekvátnosti překladového textu (Toury, 1995).

Následně budeme pozornost věnovat produktivní části české recepce – metatextům *Děsné české dějiny*, které jsou od překladové edice odvozeny, avšak tvoří samostatnou edici napsanou českými autory. Nejprve se budeme snažit vznik textů kontextualizovat, k čemuž opět využijeme výsledků rozhovoru s šéfredaktorem nakladatelství Egmont ČR. Pokračovat budeme stylově věcnou analýzou dvou vybraných textů – *Prohnaných Přemyslovců* (2003) a *Pyskatých Habsburků* (2006) – přičemž budeme

sledovat, do jaké míry metatexty odráží výrazné stylové rysy zjištěné analýzou překladové edice.

V následující kapitole se bude výzkum soustředit na celkovou českou recepci překladů i metatextů. Významnou část bude tvořit analýza čtenářských ohlasů v internetových médiích, konkrétně v *Databázi knih* a *Československé bibliografické databázi*. Analýzou se pokusíme stanovit trendy v recepci českých překladů, které následně porovnáme s recepcí metatextů.

V poslední kapitole se budeme soustředit na kontext výchozího textu, tedy na samotnou britskou edici *Horrible Histories* a jejího autora Terryho Dearyho. Po kontextualizaci originální edice podrobíme vybrané pasáže cílového a výchozího textu translatologické analýze, při níž budeme sledovat výrazné stylové rysy zjištěné stylovou analýzou překladů. V souladu s modelem Touryho výzkum uzavřeme stanovením invariantu překladu.

2 Metodologie výzkumu

Jak jsme již zmínili v úvodu práce, recepce *Děsivých dějin* je díky svému produktivnímu charakteru v české kultuře unikátní. Abychom tuto českou recepci překladových textů mohli ve výzkumu patřičně zdůraznit, zvolili jsme model Gideona Touryho, jenž je definován v textu *Descriptive Translation Studies and Beyond* (Toury 1995). V Touryho výkladu je překlad chápán jako fakt cílové kultury, která určuje jeho postavení, funkci a zvolené překladatelské strategie (1995:24), což nám umožňuje se nejprve ve vlastním výzkumu věnovat překladům (a jejich recepci v cílové kultuře jako svébytným kulturním fenoménům) a až posléze vztahům překladů k originálům.

V souladu se zvoleným modelem překladové texty nejprve uvedeme do kontextu, přičemž budeme reflektovat Touryho předběžné normy (*preliminary norms*), jinými slovy – zda byla uplatněna určitá překladatelská politika a jaký byl nakladatelský kontext, v němž se zrodilo rozhodnutí uvést edici *Děsivé dějiny* do české kultury. Diskuzi opřeme mimo jiné o výsledky primárního výzkumu – o rozhovor s iniciátorem a zadavatelem překladu.

Touryho počáteční normě (*initial norm*) – tedy rozhodnutí překladatele, zda se přikloní k normám výchozího textu a výchozí kultury a bude usilovat o adekvátnost překladu (*adequacy*), či k normám cílové kultury, a dosáhne tím přijatelnosti překladu (*acceptability*) – se budeme věnovat již v rámci kontextualizace – díky překladatelově původní tvorbě, v níž pojednává o svých překladatelských strategiích, stanovíme předběžnou hypotézu, kterou následně potvrdíme či vyvrátíme v translatologické analýze.

V rámci Touryho operačních norem (*operational norms*), konkrétně norem textově-jazykových (*textual-linguistic norms*) budeme sledovat, nakolik odpovídá překladový text českému populárně naučnému žánru pro děti a které rysy žánrově vybočují. Analýza překladu z hlediska operačních norem nám následně umožní zkoumat metatexty a to, jak se přiblížily charakteru překladových textů.

Teprve po výzkumu recepce *Děsivých dějin* v české kultuře, ke které mimo jiné využijeme čtenářských ohlasů na internetových médiích, bude následovat translatologická analýza vybraných pasáží z obou zvolených překladových textů. Dle Touryho modelu budeme projektovat segmenty překladu na originál a závěrem stanovíme invariant, tedy míru přeloženého.

3 Výklad populárně naučného stylu

Styl populárně naučný se řadí mezi sdělovací či věcně sdělné styly. Důraz je kladen primárně na předání věcné informace, nikoliv estetické (Čechová et al. 2008:97). Ze současných stylistických taxonomií jmenujme Čechovou et al. (2008): populárně naučný styl zařazuje spolu se stylem vědeckým a prakticky odborným do stylu odborného. Odlišnou klasifikaci nabízí například Knittlová et al. (2010), jež podle Mistríka od nadřazeného stylu odborného upouští a vyčleňuje samostatně styl administrativní a naučný. V rámci posledního zmíněného je pak rozlišováno mezi stylem vědeckým a populárním (Mistrík in Knittlová et al. 2010:148).

Společným rysem zmíněných dílčích stylů je „pojmovost“ (Čechová et al. 2008:99), vymezující roli hraje adresát – u populárně naučných textů se na rozdíl od vědeckých předpokládá příjemcova nízká odborná znalost. Jak vysvětluje Čechová, text je čtenáři přizpůsoben po stránce obsahové ve „výběru faktů“, po stránce formální pak dochází k „beletrizaci“ (2008:224). Jako specifický okruh adresátů zmiňuje Čechová dětské čtenáře, pro něž je komunikát upraven na rovině syntaktické, lexikální i pragmatické: „... knížky určené dětem jsou jejich možnostem vnímání přizpůsobeny délkou vět, jednodušší slovní zásobou nebo větší názorností nejen v obrazovém doprovodu, ale i ve výkladu“ (2008:224).

Kompilací stylistických znaků, které jsou uvedeny ve dvou zmíněných publikacích (Čechová et al. 2008 a Knittlová et al. 2010) jako charakteristické pro populárně naučný styl jsme stanovili následující přehled hlavních rysů:

1. Kompozice – bohatší členění zaměřené na srozumitelnost
2. Zajímavé podání složitostí – výklad omezen na charakteristické znaky, doprovoben vedlejšími informacemi (například vyprávěním)
3. Jazyk – hovorovost, kratší věty, beletrizace, bohatší vyjadřování, expresivita, omezená terminologie

Přehled hlavních rysů populárně naučných textů reflektujeme ve vlastní stylové analýze vybraných textů překladové a metatextové edice a využíváme jej pro stanovení nejvýraznějších rysů analyzovaných textů.

4 Děsivé dějiny

4.1 O překladové edici

Překlady populární britské edice *Horrible Histories* začalo vydávat v České republice nakladatelství Egmont roku 1998, tedy pět let po vydání prvního titulu v Británii. Prvním vydaným textem byli *Strašliví Egypťané* v překladu Roberta Novotného. Celkem byly v České republice vydány čtyři desítky titulů z celkových více než šedesáti, v současnosti *Děsivé dějiny* nakladatelství Egmont již několik let nevydává. Výtisků se prodalo kolem dvou set tisíc, přičemž nejprodávanější byly první tituly vydané koncem devadesátých let: *Strašliví Egypťané*, *Úžasní Řekové* a *Prohnílí Římané* (všechny v překladu Novotného).

Z vlastního rozhovoru s šéfredaktorem nakladatelství Egmont, Stanislavem Kadlecem, jsme se dozvěděli: „Prodej byl nejvyšší v letech 2000–2005, kdy *Děsivé dějiny* (a odvozené edice *Děsivá věda*, *Děsivé umění*, *Děsivý zeměpis*, *Drazí zesnulí* apod.) tvořily významnou část našich edičních plánů. Když jsme trh těmito knihami nasýtli, prodej začal klesat.“¹ K otázce, jakou pozici *Děsivé dějiny* zastávají na českém trhu v současnosti, Kadlec prohlásil: „[Pozici] spíše zastávaly, jejich prodej je už dávno za zenitem.“

Vedle téměř celé základní edice (*Divocí Anglosasové*, *Keltští hrdlořezové*, *Darební Vikingové* apod.) byla do českého jazyka přeložena také většina speciálů (např. *Anglie*, *Zpropadené Skotsko*, *Děsivé dějiny USA*), průvodců po městech (např. *Ohavný Londýn*, *Edinburgh*, *Oxford*) a příruček (např. *Zločinci*, *Válečníci*, *Čarodějnice*).²

Do českého jazyka byly *Děsivé dějiny* převezeny různými překladateli. Nejvýznamnější z nich je germanista Robert Novotný, který českým překladem opatřil tři desítky titulů a jemuž se věnujeme samostatně v následujícím oddílu. Z důvodu Novotného vytíženosti za zbylou desítkou titulů stojí překladatelé Jan Javornický, Štěpán Kovařík, Ivana Mičínová, Markéta Demlová, Jiří Bíla a Šárka Kadlecová.

O tom, že si populárně naučná edice *Děsivé dějiny* v české kultuře našla své místo, svědčí například celostátní průzkum z roku 2003 (Gabal–Václavíková Helšusová) – tedy z doby, kdy *Děsivé dějiny* zastávaly významnou pozici na českém trhu – podle něhož byla edice nejčtenější populárně naučnou literaturou pro děti. Z translatologického hlediska se ovšem jako významný jeví fakt, že se *Děsivé dějiny* staly receptivně-produktivním

---

¹ Úplný rozhovor viz Příloha 1.

² Komplettní seznam členěný dle překladatelů viz Příloha 2.

fenomémem, jenž vedl ke vzniku samostatné edice *Děsné české dějiny*, o níž pojednáváme v kapitole 5.

4.2 Osoba překladatele

Přední český překladatel z germánských jazyků, Robert Novotný (*1964), vystudoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy dánskou, švédskou a německou filologii. Známy je především díky svým překladům současné dánské literatury – z autorů jmenujme například Petera Høega či Martina A. Hansena, za překlad jehož díla *Lhář* získal v roce 2003 Prémii Tomáše Hrácha. Vedle dánštiny překládá Novotný také z angličtiny, němčiny a švédštiny, okrajově se věnuje i tlumočení. V letech 2006–2008 mimo jiné působil v porotě překladatelské anticey Skřipec.

S jistou dávkou nadsázky lze Novotného považovat za dvorního překladatele *Horrible Histories*. Do současné doby překladem opatřil okolo třicítky Dearyho knih, mezi nimiž jsou jak tituly ze světové historie (*Prohnili Římané, Strašliví Egypťané, Drsná doba kamenná, Neskuteční Inkové, Zuřiví Aztékové*), tak z historie britské (*Bídni viktoriáni, Bombardování Britové, Surová středověká Anglie, Divocí Anglosasové*), ale také speciály (*Zpropadené Skotsko, Irsko, Francie, USA*) a průvodce po městech (*Edinburgh, Oxford, York*).³

Zároveň je Robert Novotný osobou autorskou. V letech 2008–2011 vycházely v sobotní příloze Lidových novin *Orientace* jednou za tři týdny Novotného sloupky „Ztraceni v překladu“. Výbor z jeho původní tvorby vyšel knižně v roce 2012 v nakladatelství Galén pod názvem *Když Klepiš potkal Klepiš*. Ve svých sloupcích Novotný nejenže usiluje o pobavení čtenáře, ale také laické publikum vzdělává ve věcech jazykových a překladatelských. Popisuje, s jakými nástrahami se překladatelé na lingvistické i extralingvistické rovině potýkají, jak se musí rozhodovat a na základě čeho tak činí. Nejvíce pozornosti věnuje překladu reálií a ustálených spojení, vyjadřuje se ale také k překladatelské praxi, například problematice překladů v Evropské unii či chybám, jakých se dopouští překladatelé–„neumětelé“ (Novotný 2012:30). Do Novotného textů se promítají jak jeho rozsáhlé znalosti v oblasti reálií, tak mistrné ovládání češtiny a překladatelský um.

---

³ Kompletní seznam překladů Roberta Novotného v rámci edice *Děsné české dějiny* viz Příloha 2.

Ač podaná pro laické publikum, publikace je důležitým zdrojem poznání o autorově překladatelské metodě, již charakterizuje jazykový relativismus⁴ – viz následující ukázka:

„Jedním z nejosobitějších specifíků každého jazyka a zároveň jedním z nejtvrdějších oříšků pro překladatele jsou ustálená rčení a obraty. Jejich vznik a podobu určují možnosti daného jazyka, historická paměť lidí, kteří tím jazykem mluví, a v neposlední řadě i přírodní a klimatické podmínky, v nichž dotyčný národ žije. A jejich podobu – nemluvě o zkušenosti, jež se v nich a za nimi skrývá – bohužel ne vždy lze do jiného jazyka adekvátně přenést. Překladatel [...] stále přemýšlí, jak to čtenáři pře(-d-)ložit, aby se z kouzla původního výrazu nic neztratilo či aby se ztratilo co nejméně.“ (2012:26)

Z jazykového relativismu plyne také překladatelův hodnotící postoj ke vztahu mezi originálem a překladem. Tento vztah lze chápat jako v jednotlivostech proměnlivý – podle Novotného se mnoho řešení nemůže originálu vyrovnat, při jiných příležitostech zase překlad originál předčí. V rámci jazykového relativismu se jedná o situace, kdy má cílový jazyk k dispozici „pregnantní řešení“, jež přímo odpovídá dané situaci (2012:17). Novotný proto uznává, že překladatel má právo překlad vylepšovat a opravovat, zvláště v případech, kdy se autor neúmyslně dopustí zásadních faktických omylů, jež si čtenář dnes snadno dohledá – v ohrožení je totiž překladatelova pověst (2012:48). V beletrii pak musí překladatel převádět dílo tvořivě a „povolit otěže, [...] aby umělecky působivé pasáže předlohy nevyšly v překladu jalově“ (2012:101).

Vedle jazykového relativismu klade Novotný ve svých sloupcích důraz na přijatelnost (*acceptability*; Toury 1995) překladového textu v cílové kultuře. K dané problematice se vyjádřil také v rozhovoru pro Český rozhlas Vltava, jež uvedlo v rámci projektu Severský rok několikadílný pořad o překladatelích ze severských jazyků *Trpěliví hledači pokladů*. Na otázku, co považuje za dobrý překlad, Novotný odpověděl následovně:

„Dobrý překlad se musí číst jako původní český text. Nemělo by být vůbec znát, že je to přeloženo. To znamená, že překlad musí působit naprosto plynule a přirozeně, nesmějí tam být žádné rušivé momenty. Pokud se člověk dostane do nějakého dilematu, jestli má být věrný originálu anebo češtině, já se vždy rozhodnu být věrný češtině. Mám takové alibi: kdyby ten Dán, Švéd nebo Němec psal v češtině, také by psal

---

⁴ Tzv. Sapir-Whorfova hypotéza, podle níž jazyk mluvčího předurčuje jeho vnímání světa, viz např. Whorf 1956:27.

jinak, protože čeština by mu jinou možnost nedávala a zároveň by neměl možnosti, který mu dává jeho původní jazyk.“ (Český rozhlas Vltava, 5. 1. 2012, přestylizováno do spisovné psané češtiny)

Novotného přístup se promítá nejen do převodu reálií a ustálených spojení, ale také do stylizace češtiny.⁵ Důraz na přijatelnost v cílovém jazyce se odráží i v jeho ostré kritice nekompetentních překladatelů a zfušovaných překladů. Pozornost médií upoutal především svými výroky o autorských překladech Milana Kundery, o nichž tvrdí, že vykazují charakteristické známky nekvalitních překladů (2012:21–23). Podle Novotného (2006) Kundera po tak dlouhé době v zahraničí již patřičně neovládá mateřský jazyk. Autorský překlad *Nechovejte se tu jako doma, příteli* zamýšlel dokonce jmenovat na anticenu Skřipec.

Související literární činnost, ať už se jedná o sloupky v Lidových novinách či jiné autorské výstupy, vypovídá o překladateli Robertu Novotném a jeho metodě mnohé. Výsledky výzkumu o osobě překladatele budeme proto kontrastovat se samotnými překlady a budeme sledovat, zda je autor v metodě, již veřejně propaguje, důsledný.

4.3 Komunikační situace a předběžné normy překladu

Děsivé dějiny vydává na českém trhu výhradně nakladatelství Egmont ČR, s.r.o., které je předním vydavatelem knih pro děti a mládež v České republice. Založeno bylo roku 1993 a na český trh uvedlo mimo jiné řadu úspěšných titulů od Walta Disneye.

Z vlastního rozhovoru se současným šéfredaktorem Stanislavem Kadlecem víme, že nakladatelství zastává v daném případě roli iniciátora i zadavatele překladu (termíny Nord 1997) a že na uvedení *Děsivých dějin* na český trh se nepodílela žádná třetí strana. Rozhodnutí, který titul bude vydán, náleží čistě české pobočce nakladatelství, nejsou jí nikým nařizovány. Překlad pak vždy iniciuje konkrétní redaktor, který jej zároveň zadává překladateli, v našem případě převážně Robertu Novotnému. Podle šéfredaktora Kadlece byl Novotný zvolen proto, že je překladatelem spolehlivým a svědomitým. Ostatní

---

⁵ „Překladatelovým úkolem je převádět do cílového jazyka věrně, aby si čtenář o dotyčných věcech a jevech utvořil pokud možno stejnou představu jako čtenář originálu. Zároveň by překlad měl působit přirozeně a elegantně a měl by plynout bez zádrhelů a podivností, pod kterými by si čtenář nepředstavil nic a jen by nad nimi kroutil hlavou. A v neposlední řadě by měl překlad navozovat stejnou atmosféru a vzbuzoval v čtenáři stejné nálady, dojmy a vášně, jaké zažívá čtenář originálu. To je v tomto případě obtížné a neobejde se to bez určitých obětí.“ (2012:10)

překladaelé zastoupili Novotného v případech, kdy byl zaneprázdněn jinými překlady, ať už pro Egmont či jiné nakladatele.

Překlady *Děsivých dějin* iniciovalo samo nakladatelství na konci devadesátých let, přičemž důvody byly čistě komerční. Edice nebyla vydána s cílem vyplnit prázdné místo na českém trhu, ač se tak dle našeho názoru ve výsledku stalo (viz diskuze o přijatelnosti textu v následujícím oddílu). Nakladatelství hledalo zahraniční titul pro mládež, který by byl dobře prodejný na českém trhu. K důvodu, proč volba padla na *Děsivé dějiny* šéfredaktor Kadlec dodává: „Děsivé dějiny nás zaujaly svým vtipným a nejednotvárným pojetím a ilustracemi a připadaly nám vhodné pro ‚nečtenáře‘.“

Výběr jednotlivých textů je taktéž podmíněn komerčními faktory, podle šéfredaktora je určující vždy potenciální prodejnost titulu. Do jisté míry je brán ohled také na míru kulturní specifičnosti originálu. Podle Kadlece například nebyly kvůli specifičnosti problematiky ze základní série přeloženy tituly o Tudorovcích a Stuartovcích. O tom, zda jsou brány ohledy na kulturní kontext, lze ovšem spekulovat – speciály o Skotsku, Walesu a Irsku, nehledě na průvodce po Edinburghu a Dublinu, vydány byly.

Je patrné, že v překladatelské politice, která ovlivnila uvedení *Děsivých dějin* do českého kulturního kontextu, převažuje rozměr komerční. Z tohoto hlediska se již proto nemusí zdát překvapivé, že vznikla edice o české historii, jíž chtělo nakladatelství na úspěšnou překladovou edici navázat (více o okolnostech vzniku metatextové edice v kapitole 5).

4.4 Stylová analýza českého překladu

Děsivé dějiny charakterizuje složitá a různorodá kompozice. Neustále dochází k obměnám, díky čemuž je text dynamický, dětského čtenáře překvapuje novými slohovými útvary, a snáze tak udržuje jeho pozornost. Přestože jsou kapitoly i podkapitoly členěny tematicky (např. „Bídne viktoriánské dětství“, „Bídná viktoriánská královna“, „Bombardované britské děti“ či „Příšerné příděly“), samotný obsah postrádá chronologickou souslednost a spíše je řazen náhodně, nejčastěji v podobě výčtů (např. „Deset zbytečných informací o Viktorii“, Deary 2008:16). Text sestává z epizod, příhod a anekdot, jež jsou převážně nesourodé; v některých případech na sebe ovšem navazují, téma rozvíjejí a upřesňují.

Ačkoliv text zdánlivě postrádá kvůli složitému členění koherenci, jednotlivé epizody se podílejí na celkovém příběhu. V případě *Děsivých dějin* se však nejedná o lineární naraci – každý útvar spoluvytváří „zastřešující vyprávění“ (Henley 2012, více viz oddíl 7.2.), jehož záměrem je ukázat krutost, hloupost a nesmyslnost popisované doby. Výběrem epizod a témat autor z různých pohledů utvrzuje tezi *Děsivých dějin* (tedy že v průběhu historie došlo k děsivým událostem a činům).

Jak uvádí Čechová et al., „odborný text je především komunikátem, diskurzem mezi tvůrcem a adresáty, v němž se uplatňují i některé přístupy rétorické“ (2008:225). Nejinak je tomu u *Děsivých dějin*. Autor vede s dětským čtenářem dialog, podporuje v něm reflexi ke srovnání se současnou dobou a nabádá jej, aby si utvořil na zobrazovanou skutečnost (jakkoli podléhá autorovu subjektivnímu výběru) vlastní názor. K přímé účasti na komunikaci vybízejí dětského čtenáře také kvízy, testovací otázky či dobové aktivity, které mohou adresáti sami vyzkoušet (hry, recepty atp.). V textu dochází výjimečně k lokalizaci, kdy se má autor v překladu obracet přímo k českému čtenáři (například: „[Jiří VI. neuměl] moc dobře mluvit na veřejnosti a koktal. Jeho učitel řeči mu dával různé jazykolamy, aby se na nich cvičil. My máme v češtině podobné. Poradíte si s nimi?“ Deary 2003:112; další viz 2008:47, případně 2008:105). Pro ilustraci dialogického charakteru textu uvádíme následující ukázky:

„Královnin básník lord Tennyson dokonce napsal populární báseň, kde se vypráví, jací [britská kavalerie] byli hrdinové. Jenže: byli stateční, nebo spíše praštění? Udělejte si názor sami...“ (Deary 2008:105)

„Tak co, holky? Kde byste skončily vy? A pokud byste se dostaly do první kategorie, chtěly byste opravdu dělat služebnou ve viktoriánském Londýně? Váš typický den by vypadal následovně...“ (Deary 2008:27)

Ze slohových postupů⁶ převažuje v textu postup výkladový, jenž „[zachycuje vnitřní souvislosti] sdělovaných faktů“ (Čechová et al. 2008:109). Díky převaze výčtů je výkladový postup často modifikován či nahrazen jinými postupy: v seznamech událostí a ilustrujících plakátech se objevuje postup informační, popisného slohového postupu je naopak užito při charakterizaci dobových reálií – například při popisu aktivit či kategorizaci jevů. Nejčastěji výklad ovšem doplňují příhody, anekdoty a krátká vyprávění, v nichž převažuje postup vyprávěcí. Příklady jednotlivých postupů následují:

1. Postup výkladový

„Platy byly příšerné! Člověk se živil hlavně chlebem. A tak majitelé půdy dávali lidem jen tolik peněz, aby si mohli koupit chléb. Ale vláda přijala zákony o obchodu s obilím, aby cena chleba nerostla. Takže kvůli tomu nerostly ani platy! Lidem z venkova to začalo natolik lézt krkem, že vyvolávali nepokoje.“ (Deary 2008:74)

2. Postup vyprávěcí

„Korunovace [královny Viktorie] probíhala podivně i v jiných ohledech. Arcibiskup jí nasadil korunovační prsten na špatný prst a ona musela snášet „velikou bolest“, když si ho zase stahovala. Šla do postranní kaple chrámu, kde jí arcibiskup měl dát zlaté jablko. Ale nemohl. Ona už je měla!“ (2008:15)

3. Postup popisný

„Čtvrtá kategorie: Dívky, které se ukáží jako nepoctivé, pravidelně lžou, chovají se násilně a nezvládají své nálady, jsou nemravné a mají nečisté osobní návyky, nepůjdou do služby ani nedostanou výbavu, nýbrž budou z domova dr. Barnarda propuštěny v hanbě nebo poslány do výchovného ústavu.“ (2008:27)

4. Postup informační

„6.00 Vstát z postele, umýt se, obléknout se, sčesat si vlasy do drdolu.

6.30 Jít dolů. Postavit vodu na čaj. Vytáhnout rolety, otevřít okna, vyčistit krby.

7.00 Uvařit ranní čaj a odnést ho pánovi a paní.“ („Den v životě panské služebné – aneb Stojí to za to jít spát?“, 2008:28)

Z hlediska kompozice hrají důležitou roli různorodé slohové útvary, které výklad doplňují či dokreslují. Jedná se o krátké povídky, anekdoty, komiksy, korespondenci, plakáty a vývěsky, recepty, testy a kvízy, ale také lyrické útvary (básně, písně, popěvky či slogany). Zmíněné útvary se často objevují v kombinaci: například výklad o viktoriánské vražedkyni Mary Ann Cottonové je zkombinován s komiksem, který vyobrazuje, co se odehrálo u jejího soudního přelíčení (Deary 2008:114–117). Na jiném místě je komiks o útoku brigády lehké jízdy v roce 1854 doprovázen básní Alfreda Tennysona o témže útoku (Deary 2008:106–107). Různorodost slohových útvarů je důležitým faktorem, pokud jde o udržení pozornosti dětského čtenáře, výklad se totiž ve výsledku neustále dynamicky proměňuje.

Dalším charakteristickým rysem populárně naučných textů je snaha „podat zajímavě složitosti“ (Knittlová et al. 2010:150). V *Děsivých dějinách* se tento rys projevuje jak výběrem témat a faktů, tak užitím humoru či ironie ve výkladu. Zvolená témata se snaží

mladého čtenáře zaujmout, pobavit, ale i donutit k zamyšlení. V Dearyho výkladu dějin jsou proto historicky významné události upozaděny, důležitou roli sehrává každodennost. Konkrétně v *Bídných viktoriánech* a *Bombardovaných Britech* je velká část výkladu navíc věnována dětem – jejich každodennímu životu v daných obdobích, situaci ve školách či hrám. Tematicky strukturovaný výklad je tvořen zajímavostmi, kuriozitami a příhodami, které jsou na jedné straně cenným zdrojem poznání o daném období, na straně druhé však mnohdy postrádají naučnou hodnotu a usilují o reakci čtenáře, ať už o pobavení či zamyšlení se. To platí zvláště u doplňkových vyprávění a komentářů. Pro ilustraci uvádíme ukázkou z kapitoly „Černý trh“:

„Farmáři museli oznámit úřadům narození každého selete. Bylo však těžké to kontrolovat. Když se třeba svini narodilo dvanáct selat, farmář řekl úřadům, že jich je jenom jedenáct.

Jeden muž dostal od svého bratra farmáře celé prase. Na noc ho schoval do vany, ale zapomněl o tom říct své sestře. Ta pak při zatemnění vešla do koupelny. Ve světle svíčky spatřila ve vaně růžové, nahé a zakrvácené tělo. Vyběhla ven na ulici a křičela: ‚Pomoc! Vražda! U nás ve vaně leží mrtvola!‘ Vzbudila všechny sousedy a bratrovo tajemství se prozradilo.“ (Deary 2008:93)

Jak je zřejmé i z uvedené ukázky, fakta, která Deary zahrnuje do svého výkladu, jsou překvapivá, neobvyklá či podivná. Mnohdy se jedná o paradoxní situace či lidské omyly. Značná část výkladu se ovšem soustředí, jak napovídá sám název série, na děsivé události či zvyklosti a na ohavná, šokující a senzační fakta, která ukazují krutost doby i lidí, a usiluje tak o výklad historie bez příkras, viz například popis polních nemocnic za krymské války převzatý od Florence Nightingaleové:

- „1. Muži někdy leží ve špíně až dva týdny, než se na ně podívá doktor.
2. Muži leží na nemytých podlahách.
3. Na podlahách se to hemží havětí a hmyzem. [...]
7. Operace se provádějí na pokojích, všem na očích.
8. Křik mužů, kterým uřezávají končetiny, je strašlivý.
9. Dala jsem kolem operovaných postavit zástěnu – ale jejich křik byl slyšet dál.
10. V jedné nemocnici je tisíc mužů, mnozí trpí průjmem.
11. K dispozici mají pouhých dvacet nočníků.
12. Obsah záchodů vytéká na podlahu. [...]
14. Amputované končetiny se vyhazují ven, kde je žerou psi! [...]“ (Deary 2008:104)

V neposlední řadě pozornost mladého čtenáře upoutají humorné ilustrace a komiksy, které obohacují jinak v podstatě vážný, nehumorný výklad. Pointou podtrhují jeho bizarnost či paradoxnost, čímž konzistentně a systematicky přispívají k celkovému vyznění díla, tedy zmíněnému „zastřešujícímu vyprávění“ (Henley 2012).

Z jazykového hlediska lze v *Děsivých dějinách* rovněž sledovat rysy charakteristické pro populárně naučnou literaturu pro děti. V souladu s poznatky Čechové (2008:224) se komunikát vyznačuje jednoduchými, kratšími větami, omezeným lexikem i konkrétním výkladem umožňujícím snadné mentální představy. Text je psán spisovným jazykem, významně se na něm ovšem podílí hovorové prvky, v doprovodných ilustracích až nespisovné. Zmíněná hovorovost se projevuje jak na rovině lexikální, tak i volnější větovou stavbou, což souvisí s dialogickým charakterem komunikátů. Hovorovost, která prostupuje oběma analyzovanými texty *Děsivých dějin*, sdílí rysy se stylem prostě sdělovacím (viz Čechová et al. 2008:203–204). Pro ilustraci uvádíme tři krátké ukázky, komentář následuje:

„Viktoriiným nejslavnějším ‚rčením‘ je: ‚To nás nebaví.‘ V jejích denících se pořád objevuje výraz ‚To mě velice pobavilo,‘ ale nikdy, opravdu nikdy neřekla ani nenapsala: ‚To nás nebaví.‘ To se jen vypráví! Takže teď už to víte.“ (Deary 2008:20)

„Možná si říkáte, že Vaši rodiče jsou pěkní bídáci. Ryjí do vás, abyste si uklidili v pokoji, a nutí vás jíst špenát a nosit slušné oblečení. Ale aspoň máte nějaký pokoj, jídlo a šaty. Mnohé viktoriánské děti takové štěstí neměly.“ (Deary 2008:22)

„Jiří vlastně vůbec králem být neměl. Tím se stal jeho starší bratr Eduard. Jenže Eduard se zamiloval do jedné rozvedené Američanky. To se tehdy nenosilo, a tak Eduardovi dali na vybranou: ‚Chceš tu ženu, nebo korunu?‘ Eduard si vybral tu ženu a korunu dostal mladý Jiří.“ (Deary 2003:111)

Jak uvádí Čechová (2008:203–204), hovorovost charakterizuje užití oslovovacích, kontaktních a apelových výrazů, v ukázkách zastoupených například frázemi „Takže teď už to víte“ či „Možná si říkáte, že...“ Dalším příznačným rysem je užití parazitních výrazů či ne úplně přesného vyjádření. V ukázkách si můžeme všimnout výrazů jako „pořád objevuje“, „vlastně vůbec“ či „jedné rozvedené Američanky“. Charakteristické je podle Čechové také nadužívání ukazovacích zájmen, viz „to se jen vypráví“, „takže teď už to víte“, „to se tehdy nenosilo“ a „tu ženu“. V neposlední řadě hovorovost doprovází expresivní

prostředky, v ukázkách zastoupeny zvolací větou („To se jen vypráví!“) a citově zabarveným lexikem (bídáci, ryjí, to se tehdy nenosilo).

Konkrétně v *Děsivých dějinách* expresivita sehrává stěžejní roli. Její užití odůvodňuje jak populárně naučný charakter textů a z toho vyplývající snaha o zajímavé, mnohdy až senzacechtivé podání složitostí, ale také zacílení na určitou věkovou kategorii čtenářů. Vedle zmíněných zvolacích vět a citově zabarveného lexika se v textu vyskytují i citoslovce, zvláště v doprovodných ilustracích, ale nejen v nich – viz například úryvek z kapitoly „Bídní viktoriáni – nejdůležitější data“:

„**1837** Robert Cocking vyskakuje ve výšce 180 metrů z balonu, aby otestoval padák. Ten nefunguje. Plesk! [...]

1879 Britská armáda se v Jižní Africe u hory Isandhlwana utká se Zuluy – a ti si „umyjí kopí“ v britské krvi. Jau!“ (Deary 2008:10-11)

Dále se jako charakteristický znak populárně naučných textů uvádí beletrizace (viz Čechová et al. 2008:224). Tuto tendenci můžeme sledovat i v *Děsivých dějinách* – připomeňme výše zmíněný vyprávěcí postup, který se odráží v kompozici *Děsivých dějin*, sestávající převážně z příhod. Nelze také opomenout, že oba analyzované texty obsahují vedle řady dalších slohových útvarů také povídku, kde beletrizace nutně vstupuje do popředí. V neposlední řadě za průvodní jev dané tendence považujeme expresivní ladění textu a bohatší slovní zásobu.

Pokud jde o terminologii, v obou textech se vyskytují odborné pojmy pouze ojediněle. Některé termíny mohou být i přesto pro dětského čtenáře neznámé. Zvláště v *Bombardovaných Britech* se vyskytuje složitější politické či vojenské lexikum, například *invaze, kapitulace, předseda vlády, Dolní sněmovna parlamentu, bombardér typu Lancaster* či *letadlo Spitfire*. Válečné reálie související s každodenností jsou naopak v témže textu vysvětlovány, pro ilustraci výklad o *Morrisonově krytu*:

„Pokud někdo chtěl při bombardování zůstat doma, mohl si pořídit tzv. Morrisonův kryt. Ten vypadal jako ocelový stůl s drátěnou sítí po stranách a matrací vespod. Mohli se do něj vmáčkнуть dva dospělí a dvě malé děti – ale jeden jediný hodně tlustý člověk by tam uvízl a nemohl by ven!“ (Deary 2003:21)

Dále by se jako problematické mohly jevit některé zeměpisné a historické reálie, konkrétně v *Bídných viktoriánech* i reálie kulturní, u nichž by bylo pro úplné pochopení potřeba obsáhlejší vysvětlivky, viz následující případy:

„**1871** Královna Viky slavnostně otevírá londýnskou Albert Hall (Albertovu síň), kterou – to je ale překvapení! – pojmenovali po jejím manželovi. [...]

1882 Angličané na londýnském hřišti zvaném *Oval* poprvé prohrávají v kriketu s Austrálií! Národní katastrofa! Britská hrdost shořela na Popel!“ (Deary 2008:8–9)

V prvním případě čtenáři chybí znalost, že Albert Hall je koncertní síň, což závorka neupřesňuje, ve druhém zase nemůže být zřejmé, že slovem „Popel“ autor odkazuje na kriketový turnaj *The Ashes*, populární především v zemích Commonwealthu. Podobná místa se ovšem v Novotného překladu objevují pouze ojediněle (viz dále o přijatelnosti), všeobecně je v českých převodech zřetelná snaha podat výklad srozumitelně a realie vysvětlovat, což velmi dobře ilustruje následující úryvek a použitá vysvětlivka v závorce:

„**10. květen 1941** Nejtěžší – a poslední – velký nálet bombardérů na Londýn až do roku 1944. Zničena byla Dolní sněmovna britského parlamentu. Hitler versus Guy Fawkes 1 : 0. (Fawkes se pokusil vyhodit parlament do vzduchu v roce 1605.)“ (Deary 2008:11)

Snad nejprůzračnějším rysem a takřka „ochrannou známkou“ *Děsivých dějin* je premodifikace substantiv expresivním či aliterovaným adjektivem. Příznaková premodifikace se objevuje jak v názvech textů (*Bídni viktoriáni*, *Bombardování Britové*), tak v názvech kapitol a podkapitol („Bídná viktoriánská fakta“, „Deset nejdůležitějších faktů o příšerných učitelích“, „Deset ohavných faktů o bídných viktoriánských městech“, „Zatracené zatemnění“, „Protivné plynové masky“, „Příšerné příděly“) a výjimečně také v samotném textu: „Jistou školu jednou v noci zničila letecká mina. Záchranáři prokopali trosky a zachránili *příšerného* ředitele i *tyranskou* třídní učitelku.“ (Deary 2003:40, kurzíva vlastní) Charakteristické premodifikaci a jejím dopadu na přijatelnost cílového textu se budeme více věnovat v následujících odstavcích.

Přejdeme nyní k otázce přijatelnosti podle Touryho (1995) deskriptivní teorie překladu. Na základě zjištěných rysů lze označit oba analyzované texty *Děsivých dějin* za přijatelné (*acceptable*) v české cílové kultuře a za počáteční normu (*initial norm*) lze tím pádem stanovit příklon k normám přijímající kultury. Texty jednak vykazují rysy charakteristické pro původní českou populárně naučnou tvorbu, jednak je v nich patrný záměr podat výklad *Děsivých dějin* cílovému čtenáři srozumitelně, bez neústrojných prvků, které by měly negativní dopad na pochopení výkladu. Dalším důkazem o příklonu k přijatelnosti je překladatelova občasná lokalizace a v neposlední řadě je přijatelnost v souladu s proklamovanou metodou překladatele Roberta Novotného:

„Překladačovým úkolem je převádět do cílového jazyka věrně, aby si čtenář o dotyčných věcech a jevech utvořil pokud možno stejnou představu jako čtenář originálu. Zároveň by překlad měl působit přirozeně a elegantně a měl by plynout bez zádrhelů a podivností, pod kterými by si čtenář nepředstavil nic a jen by nad nimi kroutil hlavou. A v neposlední řadě by měl překlad navozovat stejnou atmosféru a vzbuzovat v čtenáři stejné nálady, dojmy a vášně, jaké zažívá čtenář originálu.“ (Novotný 2012:10)

Zde je ovšem nutno podotknout, že Novotný se své metody nedrží do úplného důsledku. Rovněž podle Touryho není nutné, aby zvolenému celkovému přístupu odpovídala všechna řešení na nižších rovinách – jelikož se pohybujeme v rovině chování, absolutní pravidelnost předpokládat nelze (Toury 1995:57). Výjimečně je proto možné sledovat i v Novotného překladech odklony od přijatelnosti, viz výše zmíněná problematika reálií, u kterých by bylo potřeba obsáhlejší vysvětlivky. V překladech se také na některých místech objevují „zádrhly a podivnosti“, které podle Novotného nejsou známkou dobrého překladu (2012:10). Vzhledem k ojedinělosti těchto odklonů si ovšem troufáme tvrdit, že se na nich podepsaly pragmatické činitele jako práce ve spěchu a nedůsledná redakce. Přesto zde uvádíme výčet zásadních odklonů od přijatelnosti, které jsme zjistili ve dvou analyzovaných překladech *Děsivých dějin* (viz podtržená místa):

1. Nepřirozený slovosled (případně AČV):

„**1857** Rebelové v Indii zmasakrují tyranské své britské vládce, a tak britští vojáci zmasakrují Indy.“ (2008:10)

„...a začaly se hromadit stovky lepenkových rakví. Není divu, že lidé se báli!“ (2003:19)

„V téhle válce jde o potraviny. Pokud vypěstujeme víc brambor, nebudeme muset dovážet moc pšenice. Zahrady se zeleninou taky jsou naší národní lékárníčkou.“ (2003:76)

2. Nepřirozené fráze a kolokace:

„Jmenoval se John Bean a naštěstí pro ni dal do pistole spíš papír a tabák než střelný prach.“ (2008:15) – zde by bylo lepší řešení „...místo střelného prachu papír a tabák“.

„Ruku na srdce: děti jsou smradlavé, hlučné a drahé na údržbu.“ (2008:23) – pravděpodobně se jedná o kalk originálu.

„Budoucí učitelé mohli jít na vysokou školu. Tam byly některé předpisy ještě horší než na základních školách. Na jedné koleji pro mužské adepty učitelství člověk nesměl...“ (2008:49)

3. Nesrozumitelná pasáž:

„**1890** Vychází první komiks s titulem *Comic Cuts*. Když se muž vyhne šipce, vykřikne: „To bylo o chlup!“ (Ach jo!)“ (2008:9) – není jasná pointa vtipu.

„**1882** Angličané na londýnském hřišti zvaném *Oval* poprvé prohrávají v kriketu s Austrálií! Národní katastrofa! Britská hrdost shořela na Popel!“ (Deary 2008:9)

Vyjma zmíněného seznamu v textu shledáváme další tři jevy, které snižují přijatelnost *Děsivých dějin*. V prvním případě se jedná o špatně stylizované veršované útvary, v případě druhém o převod charakteristické premodifikace a v případě třetím za odklon od přijatelnosti považujeme skutečnost, že překladatel uvádí do české kultury nový literární tvar, který neodpovídá žádným českým konvencím.

Pokud jde o veršované útvary v *Děsivých dějinách*, tedy básně, písně, slogany či popěvky, v české verzi se vyznačují nepravidelným rytmem, rozkolísaným počtem slabik či nedokonalými rýmy, některé jsou převedeny nerytmizovanou prózou. Takovéto řešení je na jednu stranu akceptovatelné, větší část veršovaných útvarů je totiž součástí kapitoly „Bídne viktoriánské básně, dramata a písně“ (Deary 2008:64-72), která o samotné „bídnosti“ veršů pojednává. Pokud ovšem verše nedoprovází humorná připomínka o jejich nízké kvalitě – „Kdyby brambory byly tak špatné jako ty verše, asi by je nikdo jíst nechtěl!“ (Deary 2003:77) – jejich nesprávná stylizace ubírá textu na přijatelnosti. Uvedme pro ilustraci popěvek z *Bombardovaných Britů*, který měl občany v průběhu války nabádat k šetrnosti. Pozornost ihned upoutá rozkolísané metrum v prvním dvojverší a chybné rýmy:

„Ten, kdo vítězem být chce,

brambory jí ve šlupce.

Ví, že slupek oškrábání

lorda Wooltona vždycky raní. (Deary 2003:78)

Za druhý rys, jímž se *Děsivé dějiny* v českém překladu odklání od přijatelnosti a přejímají normy výchozí kultury, jsme označili příznakovou premodifikaci užitím aliterovaného či expresivního adjektiva, případně kombinaci obou. Jak jsme zmínili výše, jedná se takřka o „ochrannou známku“ *Děsivých dějin*, zachování je proto na místě. Příklon k adekvátnosti je citelný zvláště v názvech kapitol a podkapitol, například „Zatracené zatemnění“, „Příšerné příděly a roztodivné recepty“, „Práce v bídných viktoriánských

továrnách“ či „Deset ohavných faktů o bídných viktoriánských městech“. Jelikož užitý způsob premodifikace působí cizorodě, předpokládáme, že povede ke snadné parodizaci, bude proto jedním z hlavních rysů, kterých si budeme všímat při stylové analýze českých metatextů *Děsné české dějiny*.

Za poslední, zásadní odklon od přijatelnosti považujeme celkový literární tvar *Děsivých dějin*, jenž, jak jsme předeslali, neodpovídá českým konvencím. Edice vybočuje především různorodou, neustále se obměňující kompozicí, v níž se mísí množství slohových útvarů od povídek po recepty, a netradičním výběrem faktů, které čtenáře nejen pobaví a donutí k reflexi, ale zároveň vytváří autorovo zastřešující vyprávění. Obdobně jako v případě příznakové premodifikace bude proto přenos nového tvaru hlavním zřetelem při srovnání metatextové a překladové edice.

Stylovou analýzou jsme zjistili charakteristické rysy populárně naučných textů *Děsivé dějiny*, což nám umožňuje obrátit pozornost k českým metatextům *Děsné české dějiny*. Metatexty podrobíme stylové a věcné analýze, přičemž budeme sledovat, do jaké míry sdílí společné rysy s překladovou edicí.

5 Děsné české dějiny

5.1 O metatextech a jejich autorech

Nyní obracíme pozornost k jevu, díky němuž je česká recepce *Děsivých dějin* unikátní. Podle dostupných zdrojů vznikly metatexty, které se zaměřují ryze na historii dané země, pouze v České republice a v Polsku, přičemž prvenství připisujeme polské straně – první metatext zde vydalo nakladatelství Egmont Polska v roce 2000. Jednalo se o titul *Ci Sprytni Słowianie*, zabývající se dějinami Slovanů. Titul sepsaly autorky dětských knih Małgorzata Fabianowska a Małgorzata Nesteruk. Zmíněný titul vyšel jako jediný také v českém překladu – v roce 2001 pod názvem *Mazaní Slované* (přeložil Pavel Weigel). Autorská dvojice Fabianowska–Nesteruk vydaly do roku 2009 celkem sedm metatextových titulů pojednávajících o polské historii, například o dynastiích Piastovců a Jagellonců.

Polská série se stala inspirací pro českou pobočku nakladatelství Egmont. První český metatext, *Vzpurní Husité* (autor Roman Ferstl) vyšel v roce 2002 a do současné doby vydalo nakladatelství celkem dvanáct metatextových titulů *Děsných českých dějin*, z nichž poslední – *Strašliví loupežníci a jejich krvavé kousky* autora Martina Pitra – vyšel v roce 2013⁷. Obě edice, polská *Strrraszna historia* i *Děsné české dějiny*, jsou vydávány jako samostatné národní projekty a nejsou součástí oficiální série. První české metatexty sice vycházely nejdříve pod názvem *Děsivé dějiny*, po dohodě s majitelem práv byl však název změněn na *Děsné české dějiny*. Z rozhovoru s šéfredaktorem nakladatelství Egmont víme, že vydávání českých metatextů je již utlumeno. Důvody jsou komerční – čísla prodeje nikdy nebyla tak vysoká, aby se nakladatelství edici vyplatilo vydávat.

Na rozdíl od polské autorské dvojice jsou autoři české metatextové edice různí: Roman Ferstl, Martin Pitro a Vladimíra Krejčí. Podle dostupných informací z internetové *Databáze knih* víme, že autor prvního metatextu, Roman Ferstl, je pedagog a zaměřuje se na dějiny historiografie a regionální dějiny. Působil také na Katedře dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, kde se mimo jinou odbornou činnost podílel v letech 2002–2003 na projektu *Využití produktů populární kultury ve výuce dějepisu*. Pokud jde o metatexty, tituly napsal celkem čtyři: *Vzpurní Husité* (2002), *Prohnaní Přemyslovci* (2003), *Brutální třicetiletá válka* (2005) a *Zapálení jezuité* (2005).

V současné době se autor údajně věnuje finančnímu poradenství (viz komentáře na *Databázi knih*).

Druhý autor českých metatextů, Martin Pitro, se věnuje populárně naučné literatuře pro děti i nad rámec *Děsných českých dějin*. Jak uvádí *Databáze knih*, Pitro se jako spoluautor podílel mimo jiné na publikacích *Drsný střed Evropy* (2006) a *Drsný střed Evropy II* (2006), kterým byla v roce 2007 udělena cena E. E. Kische, určená spisovatelům literatury faktu. Autor vystudoval historii na FF UK a mezi jeho hlavními oblastmi zájmu je slovanské náboženství a období středověku. Mezi jeho metatextové tituly se řadí: *Krutí vládci a jejich povedené manželky* (2005), *Pyskatí Habsburkové* (2006), *Otřesné dějiny českých zemí* (2007), *Zanícené národní obrození* (2010) a *Strašliví loupežníci a jejich krvavé kousky* (2013).

O poslední autorce, rodačce ze Šumperka Vladimíře Krejčí, nejsou dostupné bližší informace ani o jejím studiu, ani případné odborné činnosti. Zato jsme ovšem měli příležitost nahlédnout, jak probíhal proces vzniku metatextů, na nichž se autorka podílela. V rozhovoru pro společenský měsíčník *Kulturní život Šumperka* (Kvapilová 2011:9–10) se Krejčí nechala slyšet, že s tématem pro její druhý titul, *Strašná škola a hrozní učitelé* (2010), přišly samy děti, které se zúčastnily autogramiády uspořádané k předchozímu titulu *Nebohé čarodějnice a boží inkvizitoři* (2009). Ve článku se dozvídáme, že návrh nakladateli Krejčí předložila ještě ten den a nakladatel s ním ihned souhlasil. S tématem pro třetí metatext, *Odporné dětství a příšerní rodiče* (2011), autorka přišla sama (u prvního nelze dohledat). Krejčí v rozhovoru dále srovnává, jak probíhal výběr informací k prvním dvěma titulům. Při výběru sekundární literatury pro téma čarodějnických procesů stavěla autorka na svých znalostech šumperských dějin, u tématu škola začínala od nuly. V rozhovoru se nechala slyšet: „Jde o velmi rozsáhlé období i téma. A navíc je jen velmi málo literatury zaměřené speciálně na školství.“ (2011:9) Jak je uvedeno dále, mezi zdroji, které Krejčí použila, byly mimo jiné vysokoškolská skripta, memoárová literatura či vzpomínky slavných osobností. Výzkumu podléhala i tvorba ilustrací, jimiž tituly Vladimíry Krejčí opatřil Václav Roháč:

„Práce byla vzhledem k rozsáhlému období mnohem náročnější, ale i zábavnější. Musel jsem studovat, jaká byla například sumerská škola, v níž děti seděly na rákosu a kůžích, či jak vypadali konkrétní lidé – třeba sedmnáctiletý Jan Ámos Komenský. Vydavatel navíc požadoval, aby ilustrace vypadaly hodnověrně a odpovídaly té které době.“ (2011:10)

Jak se dozvídáme v článku, který vyšel v *Šumperském deníku*, obdobně probíhala i práce na posledním autorčině titulu *Odporné dětství a příšerní rodiče* (Rybičková 2011). Sekundární literatura byla jako v předchozím případě omezená a jak uvádí autorka: „Dávné kronikáře děti vůbec nezajímaly, a to ani potomci panovníků. Většinou nepovažovali za nutné se o nich vůbec zmiňovat. Děti prostě byly na okraji zájmu společnosti.“ (Krejčí in Rybičková 2011) Podle článku zabrala autorce práce na knize půl roku, dostupné jsou také informace o jejím pracovním postupu: „Píšu knížku jako scénář s návrhy, kde má být jaká kresba a co mají postavy na ní říkat. Stránky pak navozují atmosféru hledání na internetu.“

Při převaze informací o pracovním postupu Vladimíry Krejčí by se zdálo příhodné analyzovat některý z jejích textů. Stylové a věcné analýze jsme se ovšem rozhodli podrobit metatexty *Prohnaní Přemyslovci* autora Romana Ferstla a *Pyskatí Habsburkové* autora Martina Pitra. Důvodem je, že se podobně jako tituly Terryho Dearyho zaměřují na specifické historické období či dynastii, a nikoliv na tematický průřez dějinami, jako tomu je v případě titulů Vladimíry Krejčí.

5.2 Stylově věcná analýza metatextů

Stylová analýza u obou vybraných metatextových titulů přinesla objevná zjištění. Prezentována jsou níže s ohledem na charakteristické rysy populárně naučných textů dle členění, jehož bylo užito i v případě rozboru stylu překladové edice. Pro připomenutí, okruhy, jimž jsme věnovali zvláštní pozornost, jsou následující: kompozice, zajímavost podání výkladu a jazyk. Jako první se budeme zabývat edičně mladším textem – *Prohnanými Přemyslovci* autora Romana Ferstla z roku 2003. Analýza *Pyskatých Habsburků* Martina Pitra (rok vydání 2006) následuje.

5.2.1 Prohnaní Přemyslovci

Z hlediska kompozice jsou *Prohnaní Přemyslovci* rozčleněni do několika větších tematických kapitol, například „Pověsti o surových Čechách“, „Trhlé zvyky“, „Slavné porážky a krvavá vítězství“ či „Ošuntělé oblečení a obyčejné jídlo“. V rámci jednotlivých kapitol je hlavní výkladová osa členěna na kratší úseky a prokládána odlišnými útvary. Jejich výběr je ovšem omezený: nejpodstatnější část představují citace ze starých zdrojů, přičemž nejpočetnější jsou úryvky z Kosmovy kroniky. (Mezi dalšími citovanými zdroji

jsou převážně pověsti, zmíněn je ale také například Opatovický homiliář, Břetislavovy vyhlášky a Konrádova statuta). Významně se na kompozici podílejí také komiksy, které výklad humorně ilustrují či jej částečně nahrazují, dále pak testovací otázky. V několika případech je text prezentován ve formě novinového článku, při bližší analýze je ovšem patrné, že po stylistické stránce se jedná rovněž o výklad. Vedle zmíněného omezeného počtu útvarů se v textu objevují dva fiktivní deníkové zápisy, recept na dobový pokrm či návod, jak si ušít tuniku.

Z hlediska slohových postupů ve Ferstlových *Prohnaných Přemyslovcích* převládá výklad, od něhož se autor v rámci hlavní výkladové osy úplně vzdaluje spíše výjimečně. Poměrně často však dochází k modifikaci výkladového postupu, a to především postupem vyprávěcím. Děje se tak v případech, kdy se autor v rámci výkladu soustředí na vykreslení jediné události, viz následující ukázka:

„Boleslavův hon na Václavovy přívržence a jejich rodiny nebyl úplně důsledný. Václavův nejvěrnější družiník s podivným jménem Podiven totiž unikl zběsilému zabíjení a prchl za hranice. Po několika letech se ale do Čech vrátil, aby pomstil násilnou smrt milovaného knížete. Podařilo se mu sice v parní lázni zabít jednoho ze strůjců boleslavské vraždy, ale byl prozrazen. Les, ve kterém se Podiven ukryl, nechal Boleslav obklíčit. Záhy jeho bojovníci Podivena našli, oběsili a jeho tělo nechali dlouho viset na větvi pro výstrahu. [...]“ (Ferstl 2003:40)

Mimo hlavní výkladovou osu – v citovaných pasážích z kroniky, v převyprávěných pověstech či deníkových zápiscích – výklad ustupuje a převažuje postup vyprávěcí a popisný. Viz úryvek z Kosmovy kroniky:

„Mezitím Egilbert, arcibiskup trevírský, jsa poslušen císařova rozkazu, přijel do hlavního sídla Prahy a při slavné mši svaté pomazal Vratislava, oděného královskými odznaky, za krále a posadil korunu na hlavu jeho i hlavu jeho manželky Svatavy, oblečené v královské roucho.“ (Ferstl 2003:107)

Přestože se text zdá být z hlediska kompozice členitý, střídání útvarů nepřispívá k jeho dynamičnosti. Na text navíc působí hned několik „zpomalujících faktorů“: výklad je ve valné většině případů tvořen delším souvislým textem, na výčty je členěn pouze výjimečně, což ve výsledku znesnadňuje čtenáři orientaci v tématu. Text je navíc přesycen reáliemi a nadbytečnými faktickými údaji, které zvyšují nároky na čtenářovu koncentraci a vedle tempa zatěžují také epizodičnost výkladu. Zmíněnou tendenci si vysvětlujeme snahou autora postihnout danou problematiku přesně a do detailu, což je ale v rozporu

s účelem edice (tím je strhnout čtenáře zajímavostmi z dějin, ne přesytit fakty). Ilustrovat můžeme následovně:

„**872** Mezi českými spojenci moravského knížete Svatopluka se prvně připomíná Přemyslovec Bořivoj. Po jeho smrti (888 nebo 889, případně 894) se bezprostřední vlády nad Čechami ujímá sám Svatopluk.“ (Ferstl 2003:10, podtržení vlastní)

V poslední řadě je zpomalujícím faktorem archaický jazyk, jenž je sám o sobě významným prvkem Ferstlova výkladu a více se mu budeme věnovat při jazykovém rozboru. Pro ilustraci „zpomalování“ nyní srovnáme ukázky z paralelních úvodních kapitol „Úděsná data“ (Ferstl 2003:9–15) a „Bídní viktoriáni – nejdůležitější data“ (Deary 2008:7–11), kde je představena časová osa daných období. Již na první pohled si můžeme všimnout markantního rozdílu v délce časových hesel i v množství informací, které prezentují:

1. *Prohnaní Přemyslovci:*

„**1167** Královna Judita, Vladislavova druhá manželka, „paní znamenité krásy, ducha neobyčejného a též mužného, myslí smělé a podnikavé“, nechá v Praze postavit přes Vltavu kamenný most – Juditin. Současníky je tato románská stavba označována za „císařské dílo“. Prostě paráda! Ale jen do roku 1342, kdy most těžce poničí povodeň. Roku 1348 nechá na jeho místě postavit Karel IV. most gotický, který stojí na svém místě dodnes a od roku 1870 nese zakladatelovo jméno.“ (Ferstl 2003:9–15)

2. *Bídní viktoriáni:*

„**1871** Královna Viky slavnostně otvírá londýnskou Albert Hall (Albertovu síň), kterou – to je ale překvapení! – pojmenovali po jejím manželovi.“ (Deary 2008:8)

Dalším významným rysem populárně naučných textů, jemuž jsme se věnovali i výše, je dialogický charakter textu. Nejinak je tomu i v případě *Prohnaných Přemyslovců*. Ve snaze předat čtenáři co nejvíce znalostí ovšem komunikace ve Ferstlově textu probíhá spíše jednostranně. Autor takřka vůbec nenabádá dětského čtenáře k reflexi či utvoření vlastního názoru, do přímého dialogu jej zapojuje pouze ojediněle, především prostřednictvím testovacích otázek či zmíněného receptu a návodu. Jednu z mála výjimek tvoří popis typického raně středověkého příbytku, kdy se díky autorovi čtenář „ocitá“ přímo uvnitř: „Vítáme vás v polozemnici, chatrči, v níž žili Slované na našem území v nejstarším období českých dějin! Naše chatrč je zahlobena do země, sestavena z kulatiny, nebo vyplétaná proutím, stěny jsou omazány hlínou. [...] Ale ne, prosím vás, nezouvejte

se! Místo podlahy máme jen udusanou hlínu!“ (Ferstl 2003:111) S apelem se jinak v díle setkáme minimálně, častěji je užito oslovení a rétorické otázky. Pro ilustraci:

„Aby vám bylo úplně jasné, v jakém prostoru se při četbě této knížky pohybujete, přináší vám Děsivé dějiny tuto mapu raně středověkých Čech.“ (Ferstl 2003:16)
„Ostatně těžko by někdo budoucího knížete pojmenoval ‚Nemyslíci‘ (Nezamysl). Vždyť si to vemte; chtěli byste se jmenovat Pitomec Novák, Hlupák Pokorný nebo Trouba Novotný? Jasně že nechtěli!“ (Ferstl 2003:29)

„Nosíte-li u sebe pro štěstí nějakého toho medvídku nebo kočičí pracku, jste úplně stejní bláhovci, jako byli staří Češi. No – alespoň je vidět, že jste jejich potomci.“ (Ferstl 2003:59)

Máme-li se zaměřit na další charakteristický rys populárně naučných textů, tedy snahu „podat zajímavě složitosti“ (Knittlová et al. 2010:150), v případě Ferstlova textu by bylo na místě polemizovat, co sloužilo jako ukazatel pro výběr obsahu. V textu se často objevují informace, které nemohou dětské čtenáře zaujmout či u nichž hrozí, že plně nedocení jejich hodnotu. Pro ukázkou výklad k bazilice, již nechal postavit kníže Svyatopluk:

„Stavba byla dokončena až kolem roku 1090 za vlády Svyatoplukova mladšího bratra krále Vratislava I. Na svou dobu byla nová bazilika sv. Víta, Václava a Vojtěcha dílem nevídaným! Posuďte sami:

délka: 70 metrů

počet lodí: 3 a jedna příčná

počet věží: 2 až 5!

počet chórů: 2!

materiál: bílá opuka

dobu stavby: 30 let“ (Ferstl 2003:106)

Zmíněná ukáзка poukazuje na tendenci, kdy je text přesycen nadbytečnými fakty a zajímavosti tak mezi množstvím informací zapadají. Ačkoliv se u autora projevuje snaha výklad členit na krátká vyprávění a epizody, ve valné většině případů pointa zabírá pouze malou část výkladu, zbytek představuje podrobné kontextové uvedení. V důsledku této tendence v textu ubývá zábavnosti a převažuje naučnost, čímž se faktičností blíží učebnicím dějepisu. Výklad je mnohdy komplikovaný, těžko představitelný a místy by bylo k pochopení všech souvislostí potřeba mít hlubší znalosti. Zmíněnou tendenci dobře ilustruje podkapitola věnující se knížeti Václavovi a Boleslavovi s názvem „Zuřiví bratři I.“; všimnout si můžeme jak významných odboček od popisované skutečnosti, tak komplexnosti výkladu a širokého kontextového uvedení směřujících k minimální pointě:

„Kníže Vratislav zanechal po sobě dva nedospělé syny: přibližně třináctiletého Václava a sedmi či osmiletého Boleslava. Roku 921 byl sice Václav svolán sněmem Čechů knížetem, ale do doby jeho dospělosti byla jeho výchova svěřena babičce Ludmile. To velmi těžce nesla Václavova matka Drahomíra! Spor mezi kněžnami-vdovami nakonec Drahomíra vyřešila úkladnou vraždou své tchyně!

Její starší syn Václav se ujal vlády patrně roku 924. A s jeho osobou usedl na pražský knížecí stolec výjimečný panovník: byl vzdělaný (což nebýval zvykem), výborný válečník (což bývalo zvykem) a obratný politik. Jenže jeho bratr Boleslav byl také schopný, a proto sám toužil po vládě. Ale jak to udělat?

Jednoduše: Chce-li být Boleslav knížetem, na knížecím stolci nesmí sedět Václav. A aby na něm neseseděl, je nutné se ho zbavit. Boleslav v tom neznal bratra a 28. září 935 nechal Václava zavraždit.“ (Ferstl 2003:47)

Jak je zřejmé i ze zmíněných ukázek, překvapivé či paradoxní anekdoty a fakta, které by strhly čtenářovu pozornost, ve výkladu ustupují velkému množství historických souvislostí. Podstatnou výjimku tvoří kapitola „Ošuntělé oblečení a obyčejné jídlo“ (Ferstl 2003:114-131), kde historická fakta ustupují výkladu každodennosti, a autor tudíž nemusí detailně vysvětlovat množství souvislostí. I přesto je ovšem v díle zřejmá snaha čtenáře šokovat. Ze zajímavostí mají nejvýznamnější podíl kruté a krvavé události, u nichž se autor nebrání užít barvitého popisu:

„Vykonavateli kruté pomsty byli tři ozbrojenci z Břetislavovy družiny, totiž Nožislav, Držikraj a Borša (podle kronikáře Kosmy). Ti se na nic netušícího Zderada vyřítili z úkrytu a napíchli ho na svá kopí [...] udeřili jím o zem, nechali po něm dupat své koně, mlátili do něho a nakonec jeho tělo přibodli kopími k zemi.“ (Ferstl 2003:37-38)

Zdrženlivost není uplatněna ani v ilustracích, které svým naturalismem výkladu odpovídají. Například v komiksové pasáži, jež popisuje trest jistého správce hradu za zradu knížete Břetislava I., je vyobrazeno, jak správce přichází o končetiny, oči a jak je jeho znetvořené torzo hozeno do řeky (Ferstl 2003:37). Zmíněná krutost je součástí autorova proklamovaného „zastřešujícího vyprávění“ (pojem Henley 2012, více viz oddíl 7.2.), tedy že nejstarší Češi byly „suroví chlápci, z nichž šel strach“ (Ferstl 2003:8). O zmíněném zastřešujícím vyprávění svědčí také doprovodný metatext na přebalu *Prohnaných Přemyslovců*, který mimo jiné hlásá, že text vyobrazuje „[č]eské dějiny bez příkras – plné krve, zrady a násilností“. Jiné zastřešující vyprávění ve Ferstlově textu

absentuje, což může být opět způsobeno přílišným množstvím informací, jež neprošly užším výběrem.

Úroveň faktografického nasycení má vliv také na jazyk díla. V závislosti na množství prezentovaných faktů pozorujeme v textu odklon od již zmíněné definice Čechové, kdy „knížky určené dětem jsou jejich možnostem vnímání přizpůsobeny délkou vět, jednodušší slovní zásobou nebo větší názorností nejen v obrazovém doprovodu, ale i ve výkladu“ (2008:224). Ve Ferstlově textu sice převažují kratší souvětí, kvůli množství vysvětlujících apozic je ovšem syntax mnohdy komplikovaná, což spolu s vysokou nominální hustotou ubírá dílu na čtivosti a svižnosti. Pro ilustraci:

„Nejstarší křesťanský kostel v Čechách, zasvěcený sv. Klimentovi, vybudoval ve svém sídle Levém Hradci Přemyslovec Bořivoj, a to velmi brzy po svém křtu na Moravě.“ (Ferstl 2003:83)

„[Boleslavové] vymohli pro Čechy církevní samostatnost, když bylo po značném úsilí v Praze založeno biskupství, nezávislé na nejbližších bavorských biskupstvích, ale podřízené dost vzdálenému arcibiskupství v Mohuči, které v Čechách nemělo vůbec žádné zájmy.“ (2003:48)

„Vladislav I. se měl od koho učit, protože už jeho otec Vratislav, od roku 1061 kníže český a od roku 1085 první král český, uměl ke svému vojsku ostře promluvit.“ (2003:91)

Pokud jde o lexikální stránku, i zde pozorujeme jistý odklon od populárně naučného stylu. Autorovo vyjadřování je samo o sobě velmi bohaté, z hlediska terminologie se více přiklání ke stylu naučnému. Autor často užívá odborné termíny, které jsou v některých případech vysvětlovány a v jiných ne, a zvyšuje tak nároky na pochopení textu. Tuto tendenci si vysvětlujeme nejen jasně patrnou snahou postihnout látku do detailu; předpokládáme, že se na ní podepsalo i autorovo předchozí akademické působení:

„**1099** Břetislav II. se pokusí porušit stařešinský řád, který řešil nástupnictví na knížecí stolec a který vymyslel jeho děda Břetislav I.“ (2003:13)

„**1182** Vzniká markrabství moravské jako samostatné říšské knížectví.“ (2003:14)
„Vladislav zároveň s hradem získal i jeho přepychové vybavení – včetně krásného krbu a dodnes zachovaného prevétu (což je asi nejstarší záchod na českém území)!“ (2003:110)

„Kolem těchto domů se soustřeďovala další zástavba: hospodářská, obytná, obranná... Takovým sídlům velmožů říkáme dvorce.“ (2003:112)

Vedle bohatého slovníku a vysokého počtu odborných termínů autorův slovník vykazuje i známky hovorovosti, ovšem ne ve všech ohledech, jak je definuje Čechová v souvislosti se stylem prostě sdělovacím (2008:203–204) Hovorové lexikum se v textu vyskytuje pouze výjimečně, především v komiksech, v samotném výkladu je však významným zpestřením, viz podtržené:

„Po jeho brzké smrti a kratičké vládě Boleslava III. vymyslel Boleslav Chrabrý na počátku roku 1003 na svého příbuzného takovouto kulišárnu:...“ (2003:50)

„Ne však nadlouho, protože už následujícího roku měl co dělat, aby si sám zachránil krk útekem před postupujícím vojskem německého panovníka Jindřicha II.“ (2003:50)

„Průzkum pečlivých archeologů prokázal, že rozlehlé biskupovo sídlo o půdorysu 9 x 9 metrů (hodně slušná barabizna!) bylo stavěno...“ (2003:107)

Parazitních výrazů či nepřesného vyjadřování není zpravidla užíváno vůbec (viz zmiňovaná autorova tendence podat přesný výklad). Častá je zato expresivita, která je vyjádřena vykřičníky či citově zabarveným a hodnotícím lexikem. Konkrétně vykřičníků je užito v případech, kdy chce autor zdůraznit či upozornit na překvapivý či zajímavý fakt, zde by bylo ovšem znovu možné polemizovat, do jaké míry je užití vykřičníků v jednotlivých případech opodstatněno. Pro ukázkou uvádíme následující úryvky:

„Mocných sídel přibývá až ve století 8. V některých hrobech z tohoto období se objevují zcela luxusní předměty: nejrůznější okrasy, šperky, ozdobné prvky opasků bojovníků či koňských postrojů a meče!“ (2003:22)

„Roku 921 byl sice Václav provolán sněmem Čechů knížetem, ale do doby jeho dospělosti byla jeho výchova svěřena babičce Ludmile. To velmi těžce nesla Václavova matka Drahomíra! Spor mezi kněžnami-vdovami nakonec Drahomíra vyřešila úkladnou vraždou své tchyně!“ (2003:47)

Mimo jiné se v textu občasně vyskytují také zvolání typu „Bravo, Bolku!“ (2003:12), „Smůla!“ (2003:36), případně „Prostě chudák Jaromír!“ (2003:12).

Pokud jde o citově zabarvené lexikum, v textu se setkáme s dvěma odlišnými skupinami. V prvním případě se jedná zpravidla o adjektiva či substantiva, která souvisí se „zastřešujícím vyprávěním“, tedy se surovostí starých Čechů, ani tato však nejsou v jinak neutrálním výkladu velmi častá. Pro ukázkou:

„Ale abychom nepřipomínali pouze ohavné zvyky Přemyslovců, zmiňme také jejich kladné stránky.“ (2003:41)

„Svou neschopnost [Boleslav III.] nahrazoval nesnesitelnou krutostí, která byla nepřijatelná i pro drsné české chlapíky z lepší společnosti, kteří byli zvyklí na ledacos a nějaká ta vraždička nebo zmrzačení je nemohly rozházet.“ (2003:49)

Druhou významnou skupinou citově zabarvených slov jsou adjektiva charakterizující neobvyklost uvedených skutečností, kupříkladu: „Mezi zakázanými skutky nalezneme i prapodivné zvyky.“ (2003:59) Případně: „Musíte uznat, že některé z pohanských zvyků starých Čechů byly opravdu praštěné!“ (2003:60)

Jak jsme již předeslali výše, dalším významným kompozičním prvkem *Prohnaných Přemyslovců* je v důsledku množství citací archaický jazyk. Text se již však nezmiňuje, jakým jazykovým úpravám byl text podroben – modernímu čtenáři byl bezpochyby přizpůsoben. Pro nedostatek informací tento prvek nepodrobujeme užší analýze, pro ilustraci však přikládáme jeden ze zmiňovaných úryvků z Kosmovy kroniky:

„A jako již dříve od útlého mládí veškerou naději skládal Břetislav II. toliko do ochrany Boží, tak hned při počátku svého knížectví, roznícen jsa velikou horlivostí pro křesťanské náboženství, vyhnal pryč ze své země všechny čaroděje, hadače a věštce, ...“ (2003:60)

Posledním jevem, kterému jsme věnovali v rámci Ferstlových *Prohnaných Přemyslovců* pozornost, je výskyt příznakové premodifikace. Ta se ovšem neobjevuje v takové míře, jakou jsme předpokládali, či postrádá příznakovost. Aliterovaná či expresivní premodifikace se objevuje převážně v nadpisech a podnadpisech – vedle názvu textu *Prohnaní Přemyslovci* například v názvech kapitol „Úděsná data“, „Příšerná mapa“, „Pověsti o surových Čechách“, „Trhlé zvyky“ či „Zatuchlá obydlí surových Čechů“. U podkapitol se příznaková premodifikace neobjevuje téměř vůbec (viz „Zázraky se dějí“, „Kterak potrestat urážky?“, „Světcí a světice“, „Válečné dobrodružství knížete Břetislava I.“), případně není v nadpisech tak patrná (viz „Tajemný Wogastisburg“, „Chvályhodný počinek“, „Zuřiví bratři“, „Nejsvětější okamžiky českých světců“). S příznakovou premodifikací se výjimečně setkáme také v samotném textu. Jedná se však o velmi ojedinělý jev, jenž je z hlediska stylové analýzy nepodstatný.

Souhrnem lze říci, že *Prohnaní Přemyslovci* autora Romana Ferstla vykazují po stylové i věcné stránce známky charakteristické pro populárně naučnou literaturu pro děti. Analýzou jsme ovšem zjistili, že od zmíněného stylu dochází v jistých ohledech k podstatným odklonům, především z hlediska terminologie a věcné stránky výkladu, čímž se autor přibližuje ke stylu naučnému. Nyní již obracíme pozornost ke druhému vybranému metatextu, *Pyskatým Habsburkům* autora Martina Pitra.

5.2.2 Pyskatí Habsburkové

Metatext *Pyskatí Habsburkové* autora Martina Pitra vyšel v roce 2006 v rámci edice *Děsné české dějiny*. Ve srovnání s výše analyzovanými *Prohnanými Přemyslovci* text vykazuje významné odchylky od pojetí *Děsivých dějin*, jako samostatné dílo je ovšem ve srovnání s Ferstlovým metatextem mnohem čtivější a poutavější.

Věnujme opět nejprve pozornost kompozici díla. Velkým rozdílem oproti formátu *Prohnaných Přemyslovců* je již samotné členění na kapitoly, kdy Pitřův text obsahuje pouze tři větší kapitoly plus úvod a závěr. Jsou jimi: „Habsburkové vstupují na scénu“, „Habsburkové v plné síle“ a „Habsbursko-lotrinská dynastie.“ Významnou odchylkou je absence úvodní kapitoly typu „Úděsná data“ (Ferstl 2003:9–15), jež obsahuje přehled daného období. V rámci jednotlivých kapitol je výklad členěn na podkapitoly podle habsburských panovníků, hlavní výkladová osa podkapitol je tvořena kratšími úseky výkladu, jež jsou prokládány jinými útvary. Typově jsou jiné útvary omezené jako u Ferstla, vyskytují se ovšem pravidelně v každé podkapitole, čímž text získává na větší přehlednosti. Zmíněnými útvary jsou: kvízové otázky, novinové reportáže pod názvem *Český nekecal* (jedná se o výklad formou novinového článku s prvky vyprávění), útvar *K zapamatování* (obsahuje většinou upřesňující faktické informace) a výklad ve formě vzpomínkového vyprávění fiktivních obyvatel Českých zemí, kteří jsou prezentováni jako svědci daných událostí [postavy mají vždy humorná příjmení, např.: *krčmář pan Podmírák* (2006:20), *lazebnice slečna Nenechavá* (2006:27) či *řezník pan Jelito* (2006:61)]. Dále se ve výkladu méně pravidelně objevuje útvar *TIP* a výjimečně dopis či recept. Podstatným rozdílem oproti *Děsivým dějinám* je také absence výkladu ve formě komiksu, text obsahuje pouze doprovodné ilustrace s jednou či dvěma „bublinami“ textu.

Co se týká slohových postupů, výklad se většinou objevuje v modifikované formě, nejčastěji pomocí vyprávěcího a popisného postupu. Děje se tak v závislosti na věcném zaměření textu, kdy výklad o jednotlivých panovnících zpravidla nepojednává o politických událostech (samozřejmě až na výjimky), ale popisuje, jakou měli panovníci povahu, jak vládli a jaké významné události či zajímavosti jsou s nimi spojovány (více viz níže). Ukázky slohových postupů následují:

1. Postup výkladový

„Roku 1654 vytvořil Ferdinand III. v Praze takzvanou Karlo-Ferdinandovu univerzitu. Ta vznikla spojením Karlovy univerzity (Karolinum), založené Karlem IV. v roce 1348, a jezuitského Klementina, kterému přiřkl roku 1616 Matyáš I. postavení vysokého učení. Kdo chtěl studovat práva nebo medicínu, chodil do

Karolina, kdo měl zájem o filozofii či teologii (věda o Bohu), docházel do Klementina.“ (2006:70)

2. Postup vyprávěcí

„Cháska jedna švéd'ácká, lumpové nenažraní! Do Prahy vpadla ta severská holota pod velením generála Königsmarcka 25. července 1648, když jedna skupinka pronikla dírou v hradčanském opevnění, pobila strážu u Strahovské brány a otevřela ji. Na Malé Straně a Hradčanech začali okamžitě drancovat a rabovat jako smyslů zbavení.“ (2006:67)

3. Postup popisný

„Vnějškově se [Ferdinand III.] svému otci příliš nepodobal, byl velký, štíhlý, s černými vlasy, tmavýma očima a bledým obličejem. Aby získal fyzickou zdatnost, cvičil a sportoval, ale i tak moc pevného zdraví nepobral. Asi měl dobrého pamatováka, protože ovládal sedm jazyků, kromě jiných i češtinu. Stejně jako jeho otec byl zbožný, dále prý zodpovědný, prozíravý a laskavý.“ (2006:65)

Specifický je také způsob, jakým Pitro jednotlivé skutečnosti vysvětluje, a usnadňuje tak pochopení výkladu: hlavní propozice je nejprve jednoduše uvedena, přičemž je naznačen následující výklad. Díky tomu má čtenář možnost novou informaci vstřebat postupně a snáze se orientovat ve výkladu. Pro ilustraci:

„Vlády se opět ujal značně rozčilený Ferdinand II. a začalo jít do tuhého. Aby bylo každému jasné, že jiné než katolické náboženství se do budoucna tolerovat nebude, zrušil Ferdík platnost Majestátu Rudolfa II., a to tak, že ho jednoduše přestřihl...“ (2006:61)

„Kdo prudil za Leopoldovy vlády, a to tak že velmi, byli staří dobří Turci. Třeba v roce 1663 vpadli se svými spojenci, tatarskými a kozáckými jezdci, několikrát dokonce na Moravu a dost to tam zrychtovali. Na své si přišli kupříkladu obyvatelé Lanžhotu, Rajhradu, Vizovic, Vsetína nebo Valašského Meziříčí.“ (2006:73)

Pokud jde o věcnou stránku, *Pyskatí Habsburkové* přesně odpovídají definici Čechové (2008:224) z hlediska zajímavého podání složitostí, tedy že populárně naučné texty popisují pouze charakteristické znaky věcí, které doplňují o vedlejší informace, a vyznačují se větší šíří vyjádření. V souladu s touto definicí si v Pitrově textu všímáme, že hlavní výkladová osa je obecného rázu, autor nezabíhá do přílišných detailů, nepřesycuje čtenáře fakty a dává přednost zajímavostem před výkladem historických souvislostí, z nichž zmiňuje pouze ty nejdůležitější. V důsledku nedochází k zatížení výkladu letopočty.

Jak jsme již předeslali výše, autor charakterizuje vládu jednotlivých panovníků obecně a doplňuje výklad vedlejšími informacemi, tj. zajímavostmi, které jsou s daným panovníkem spojovány. Zaměřme se blíže například na podkapitulu o císaři Rudolfovi II. (Pitro 2006:39–53): po úvodní kvízové otázce (v jakém českém filmu císař figuruje) následuje výklad o Rudolfově dětství, jakou měl jako člověk povahu a jaké byly okolnosti jeho duševních potíží. Následuje několik dobových receptů, zmínka o Rudolfově pokusu o sebevraždu a jakou roli hrály v jeho životě ženy. Výklad je dále doplněn reportáží *Český nekecal* o císařovu šíleném synovi a nechybí také informace o Rudolfově zálibě v umění a vědách. Útvar *K zapamatování* vysvětluje původ názvu pražské Zlaté uličky a následující část výkladu pojednává detailně o Golemovi. V útvaru *TIP* autor nabádá čtenáře, aby navštívili pražský Josefov či jinou židovskou lokalitu a zmiňuje se, jaké legendy se vážou k židovským hřbitovům. V závěru výkladu se autor blíže věnuje otázce nástupnictví, rozbrojům mezi Rudolfem a jeho bratrem Matyášem a okolnostem Rudolfovy smrti.

Z popisu zmíněné podkapitoly je patrný rozdíl mezi oběma autory metatextů v přístupu k výběru dat. Na rozdíl od Ferstla je Pitro ve svém výběru střídmejší: u *Pyskatých Habsburků* je patrné, že byla provedena promyšlená filtrace nadbytečných dat, která by prospěla i Ferstlově textu a „osvěžila“ jej.

V neposlední řadě si zajímavé podání složitostí vykládáme v případě Pitrova textu i z jazykového hlediska: autor složitosti vysvětluje za užití hovorového a nespisovného jazyka. Výklad je tak nejen mnohdy snadnější na pochopení, ale mladému čtenáři se přibližuje a text ozvláštňuje. Ilustrovat můžeme následující ukázkou (viz podtržené):

„Touto svou poslední akcí to Rudla naprosto pohnojil. Nezbylo mu nic jiného než složit hodnost. Novým českým králem se stal jeho nenáviděný brácha Matyáš. Rudolf zemřel v lednu 1612 a byl posledním Habsburkem pohřbeným v chrámu svatého Víta v Praze. Zlé jazyky tvrdily, že se upil k smrti, nebo že si ho dokonce odnesl sám rohatej, se kterým měl podivínský panovník vstoupit do spolku.“ (Pitro 2006:52, podtržení vlastní)

Hovorovost i nespisovnost se v *Pyskatých Habsburcích* prolíná celým textem. Vedle velmi častého hovorového a nespisovného lexika, jež jsme uvedli v příkladu výše, se setkáme i s dalšími znaky typickými (dle Čechové 2008:203–204) pro hovorovost: oslovovacími, kontaktovými a apelovými výrazy a expresivitou. S dalšími znaky, které uvádí Čechová, tedy parazitními výrazy, ne zcela přesným vyjádřením a nadužíváním ukazovacích zájmen, se u Pitra v hlavní výkladové ose nesetkáme; výjimku tvoří pouze

výpovědi svědků. Pro ukázkou vyprávění o defenestraci, ke které došlo v roce 1617 za vlády císaře Ferdinanda II.:

„Dojížd'ák pan Smradlavka vzpomíná:

U všech shnilejch jablek a zkyslýho mlíka, já se vám ale polekal. Zrovna jsem si něco vybíral k snědku, když nahoře zaslechnu nějakěj rambajz a po chvíli těsně vedle mě dopadnou tři chlapi. Jo, znal jsem je všechny. [...] Vůbec se mi tam nechtělo lelkovat, protože ti nahoře začali po tehletěch dole střílet. Akorát jsem tak stačil popadnout nevobranou rybu a kvapem vyrazil vo dům dál.“ (Pitro 2006:59)

Vedle nespisovné obecné češtiny můžeme ukázkou poukázat na nepřesné vyjadřování a parazitní výrazy („já se vám ale polekal“, „nějakěj rambajz“, „Akorát jsem tak stačil“), nadměrné užívání ukazovacích zájmen („ti nahoře“, „tehletěch dole“) a expresivní lexikum („rambajz“).

Vedle zajímavého podání složitostí souvisí hovorovost také s dialogickým charakterem výkladu, s nímž se setkáváme i v *Pyskatých Habsburcích*. Dialogičnost není příliš častá, v textu se ovšem můžeme setkat s různými podobami: oslovením („Cha chá, že moc nevíte, která bije?“, 2006:48), apelem („Vytáhněte někdy o víkendu rodiče od televize a vydejte se do židovských uliček Starého Města pražského“, 2006:50), včetně občasné snahy podnítit reflexi („Co říkáte těmto dvěma popisům, že by tolik přeháněly?“, 2006:70), a rétorickými otázkami („...ale on se nám kluk uklidní, až vleze do chomoutu. Co třeba taková francouzská princezna? Vše se zdálo být na dobré cestě, jenže...“, 2006:23). Nechybí také podnět k přímé účasti na dialogu v podobě kvízových otázek.

Co se týká expresivity, v důsledku hojného užívání hovorových prostředků je velmi častá. V největší míře pozorujeme expresivitu na rovině lexika v podobě citově zabarvených a hodnotících slov, vykřičníků k vyjádření expresivity autor užívá pouze výjimečně. Pro ilustraci uvádíme několik ukázek (viz podtržený text). Pozornost si zaslouží především užití vykřičníků (ve srovnání s Ferstlem užitě v oprávněných případech), nespisovné výrazy a familiární pojmenování.

„Habsburkové byli katolíci jako poleno, to je jasná věc! [...] Tito pánové oblečení v černém oděvu [jezuité] měli jednoznačný úkol: hájit katolickou víru stůj co stůj!“ (2006:35)

„V mládí strávil se svým bráchou Arnoštem několik let ve Španělsku u mocného strejdy Filipa II., kde se jim dostalo pořádné panovnicko-katolické nalejvárny. Tatíka Maxíka přišla tahle legrace docela draho – vypláznul nějakých 350 000 zlatých, ale co, hlavně že si kluci užili.“ (2006:39)

„ÚCHYL KONEČNĚ DOŘÁDIL! Vážení čtenáři, včera vydechl naposled šílený Iulek, nemanželský syn císaře Rudly a Kačky Stradovky.“ (2006:43)

Jak je zřejmé i z uvedených příkladů, z hlediska lexika se text odchyluje od všeobecných poznatků Čechové (2008:224), podle níž se populárně naučný komunikát vyznačuje omezeným lexikem. Obdobně jako u Ferstla je Pitřův slovník velmi bohatý, zvláště pokud jde o hovorové a nespisovné prostředky. Z hlediska terminologie již lze uplatnit poznatky Čechové (2008:224) i Knittlové (2010:150): odborná terminologie je omezená a většinu složitějších termínů Pitro vysvětluje. Nelze ovšem vyloučit, že některé nevysvětlené termíny čtenář nepochopí (např.: *kurfiřt*, *místrodržitel* či *konšelé*). Pro ukázkou uvádíme, jakým způsobem autor vysvětluje pojmy *defenestrace* a *dna*:

„*Český nekecal* [...]: Pane Němý, včerejší případ násilného vyhození z okna, tedy *defenestrace*, nebyl prvním tohoto druhu u nás, že ne?“ (2006:58)

„Trápily ho všelijaké neduhy, mezi jinými i dna (to je nemoc, které se říká také podagra, pakostnice či gicht; provázejí ji náhlé bolestivé záchvaty v kloubu, zejména u palců nohou).“ (2006:55)

Podobně jako ve Ferstlově textu se i v *Pyskatých Habsburcích* setkáme s archaickým jazykem, kdy Pitro rovněž prokládá výklad citacemi kronikářů a významných osobností. U druhého zmíněného se ovšem jedná pouze o občasně, krátké obohacení textu, nikoliv o stěžejní kompoziční prvek, který by tvořil pravidelně se opakující útvar či představoval podstatnou část kapitoly, viz:

„Ladislav, *mládeneček pěkný, kadeřavý*, jak uvádějí dobové zprávy, spatřil světlo světa roku 1440.“ (2006:21)

„Jeho bratři se sice v roce 1578 dušovali, že ho budou jako nejstaršího uznávat za hlavu rodu a že *setrvají pospolu, přátelsky, bratrsky, jednotně, pokojně a beze všech různic*, ovšem sliby chyby.“ (2006:50–51)

Z hlediska syntaxe podobně jako ve Ferstlově textu i v *Pyskatých Habsburcích* převažují souvětí často modifikovaná apozicemi a vedlejšími větami přívlastkovými. Na rozdíl od Ferstla autor zpravidla nepoužívá pasivní konstrukce, díky čemuž je text dynamický a čtivý. Ke čtivosti přispívá také výše uvedená tendence, kdy Pitro nejprve nový fakt jednoduše, obecně uvede. V závislosti na dané tendenci klesá zároveň nominální hustota komunikátu. Pro ukázkou uvádíme následující úryvek o Marii Terezii, komentář následuje:

„Jakmile Maruška nastoupila na trůn, začaly problémy. Za heslo si vybrala sousloví SPRAVEDLNOST A MÍRNOST, ale ani jednoho se sama moc nedočkala. Sousední země

(hlavně Prusko v čele s jejím někdejší nápadníkem Fridrichem II. Velikým) se totiž snažily přiživit na jejím území. Války, které se za její vlády odehrávaly, jako třeba slezské války (1740–1742, 1744–1745) nebo sedmiletá válka (1756–1763), dost plundrovaly území Českého království.“ (2006:87)

Na ukázce můžeme pozorovat jak převahu souvětí a aktivních sloves (*nastoupila, snažily, odehrávaly, plundrovaly*), tak modifikaci pomocí vedlejší věty přívlastkové (*které se za její vlády odehrávaly*) a dva případy apozice – v závorce (*hlavně Prusko v čele s jejím...*) a rozvíjející vedlejší větu přívlastkovou (*které se za její vlády odehrávaly, jako třeba slezské války...*).

Obdobně jako u *Prohnaných Přemyslovců* jsme pozornost věnovali výskytu příznakové premodifikace. Ani zde se ovšem nepotvrdila naše hypotéza, kdy jsme předpokládali, že jelikož se jedná o cizorodý prvek, bude se v metatextech vyskytovat ve velké míře, případně bude podléhat parodizaci. Ačkoliv expresivita prostupuje celým textem, příznaková premodifikace, jak jsme ji definovali v rámci překladové edice, se v díle nevyskytuje. Za výjimku lze považovat název textu, i zde je však na místě polemizovat, do jaké míry můžeme adjektivum *pyskatí* chápat za příznakové.

5.3 Srovnání s překladovou edicí

Stylově-věcnou analýzou metatextů *Prohnaní Přemyslovci* (2003) a *Pyskatí Habsburkové* (2006) jsme shromáždily dostatečné množství poznatků, abychom mohli provést srovnání s překladovou edicí.

Obecně lze říci, že se analyzované metatexty obdobně jako *Děsivé dějiny* vyznačují různorodou, na odlišné útvary členěnou kompozicí. Zaměříme-li se ovšem na kompoziční prostředky podrobněji, zjistíme mezi jednotlivými texty podstatné rozdíly. U *Prohnaných Přemyslovců* jsme zjistili, že jednotlivé útvary jsou mnohem delší, což je ve výsledku jeden z prvků, kvůli kterým text ztrácí na čtivosti a dynamičnosti. Slohových útvarů je navíc typově omezený počet. Značnou část výkladu navíc tvoří citace, čímž v textu ubývá autorského podílu. Obdobně jako Deary zapojuje autor vyprávění a výklad komiksovou formou, dále v textu najdeme některé další útvary, jež se objevují i v *Děsivých dějinách*, například recept, návod na dobovou činnost (jak si ušít tuniku) či kvízy. V metatextu jsou také obdobně tematicky členěné kapitoly a do určité míry i podkapitoly, první kapitola stejně jako překladové texty obsahuje přehled nejdůležitějších událostí. Důležitou kompoziční odchylkou je, že autor metatextu nečlení text v rámci podkapitol na výčty.

Při analýze *Pyskatých Habsburků* z hlediska kompozice jsme zjistili, že se autor významně odklání od formy překladové edice: chybí úvodní kapitola s přehledem nejdůležitějších letopočtů a historických událostí, text je členěn pouze na tři velké kapitoly, a ty jsou ke všemu na podkapitoly děleny podle panovníků, což je něco, s čím se v překladové edici nesetkáme. Množstvím útvarů se metatext přibližuje Dearymu, avšak v *Děsivých dějinách* se jednotlivé útvary neopakují pravidelně v každé kapitole, jak je tomu u Pitrova textu (viz *Český nekecal*, *K zapamatování*, atd.). Podstatnou změnou oproti překladové edici je absence komiksů, kdy výklad doprovází pouze ilustrace. I přes zmíněné významné odchylky se ovšem Pitro daleko více blíží střídáním útvarů dynamičnosti překladové edice.

Z hlediska slohových postupů sledujeme u všech textů obdobné postupy, pouze u Ferstla v podstatném měřítku převládá postup výkladový.

Co se týká dialogičnosti, tedy dalšího typického rysu populárně naučných textů, oba metatexty dodržují oslovení či apelem dialogický charakter překladové edice. Rozdílem ovšem je, že Deary mladého čtenáře navíc nabádá k reflexi a utvoření vlastního názoru. To souvisí také se „zastřešujícím vyprávěním“ (pojem Henley 2012, více viz oddíl 7.2). Jak jsme uvedli v případě *Děsivých dějin*, jedním ze záměrů edice je ukázat krutost, hloupost a nesmyslnost popisované doby. Tomuto popisu částečně odpovídá zastřešující vyprávění *Prohnaných Přemyslovců*, které se snaží vylíčit krutost a surovost našich předků. Hlubší zamyšlení nad daným obdobím, než je pouhý naturalistický popis surovostí, ovšem postrádáme. Ve srovnání s Ferstlovým metatextem ovšem v Pitrových *Pyskatých Habsburcích* zastřešující vyprávění absentuje úplně – žádné hodnotící stanovisko, které by autor zaujal, není v textu zřetelné. Za jediný patrný záměr je možné označit snahu podat historický výklad zajímavě.

Pokud jde o zajímavé podání složitostí, analýzou jsme došli k závěru, že v překladové edici je zajímavost dána uvedením kuriózních, šokujících či senzačních příhod a anekdot, případně zaměřením výkladu na každodenní život dětí v daných obdobích. Bližší zkoumání metatextů ukázalo, že v *Pyskatých Habsburcích* obdobně jako u Dearyho ve výkladu věcně převažují zajímavosti, přičemž historické události autor upozaduje a věnuje se pouze těm nejdůležitějším. Nad rámec překladové edice pak k zajímavosti přispívá i časté nadměrné užití hovorových a nespisovných prostředků. V kontrastu s Pitrovým metatextem jsme u *Prohnaných Přemyslovců* zjistili, že text je sice postaven na zajímavostech, ovšem ty se v množství nadbytečných kontextových informací

ztrácejí. Poukázali jsme také na Ferstlovo vyzvedávání krutosti daného období, při němž autor neprojevuje zdrženlivost (ta je u Dearyho větší).

Z jazykového hlediska jsme u obou metatextů analýzou zjistili, že odráží tendenci autora překladové edice užívat hovorové výrazové prostředky, zvláště expresivní. I přesto se v rámci jednotlivých textů vyskytují odlišnosti. Nejpodstatnější zjištěnou odchylkou bylo u Ferstla nadužívání vykřičníků, v Pitrově metatextu pak tendence užívat hovorové a nespisovné prostředky průběžně v celém díle (*Děsivé dějiny* a *Prohnaní Přemyslovci* jsou až na občasné výjimky spisovné). Z hlediska terminologie jsme u všech textů došli k obdobným výsledkům: jednotliví autoři nakládají s termíny nekonzistentně, některé pojmy jsou vysvětlovány, u jiných definice chybí. U Ferstla navíc ještě pozorujeme častější užívání termínů než u překladové edice.

Zvláštní pozornost jsme při analýze věnovali také příznakové premodifikaci aliterovaným či expresivním adjektivem. Analýzou *Děsivých dějin* jsme zjistili, že se jedná takřka o „ochrannou známku“. Objevuje se nejen v nadpisech a podnadpisech, ale v některých případech také v samotném textu. Rozborem metatextů jsme ovšem došli k závěru, že naše hypotéza, kdy se příznaková premodifikace měla objevovat v metatextech ve vyšší míře či dokonce podléhat parodizaci, byla mylná. U Pitra se neobjevuje vůbec mimo název titulu, u Ferstla pouze v názvech kapitol, v podkapitolách nikoliv či není příznaková.

Souhrnem lze říci, že ani jeden z autorů metatextů se nedrží stylově-věcných charakteristik *Děsivých dějin* do důsledku, v některých ohledech se jim dokonce významně vzdalují. V případě *Prohnaných Přemyslovců* shledáváme problém především ve výběru a podání fakt, částečně pak i ve formě (příliš mnoho citací a dlouhé slohové útvary). Autor *Pyskatých Habsburků*, ačkoliv je jeho dílo čtivé a dynamické, se zase od překladové edice významně vzdaluje formou i jazykem. Přestože se tedy jedná o metatexty, je překvapivé, že ani jeden z autorů nereprodukuje důsledně nový literární tvar, který byl do české kultury přenesen překlady edice *Děsivé dějiny*.

6 Česká recepce

Z výsledků primárního výzkumu, tedy z rozhovoru s šéfredaktorem nakladatelství Egmont ČR, víme, že *Děsivé dějiny* tvořily svého času významnou část edičních plánů nakladatelství, přičemž celkově bylo prodáno okolo dvou set tisíc titulů⁸. Ze sociologického výzkumu dětského čtenářství (Gabal–Václavíková Helšusová) jsme zjistili, že kolem roku 2003 byly v České republice *Děsivé dějiny* nejčtenější populárně naučnou literaturou. Zhruba ve stejné době začalo nakladatelství Egmont navíc vydávat odvozený český projekt *Děsné české dějiny*, čímž česká recepce nabyla produktivního charakteru a částečně reflektovala originální literární tvar přenesený do české kultury pomocí překladu. Na úspěch knižní série navázala také Česká televize, která nejprve uvedla v roce 2008 kreslený seriál z britsko-americké koprodukce pod názvem *Hrůzostrašný dějepis*, od roku 2013 až do současnosti vysílá hraný seriál *Děsivé dějiny* z produkce BBC.

Mimo jiné i z důvodu nedostatku jiných zdrojů, jako jsou recenze apod., jsme se českou recepci rozhodli mapovat pomocí internetových médií. Konkrétně jsme se zaměřili na čtenářské ohlasy na stránkách *Databáze knih* (www.databazeknih.cz) a *Československá bibliografická databáze* (www.cbdb.cz), jelikož v ostatních dostupných zdrojích nebyly komentáře zdaleka tak početné. Celkem jsme shromáždili 105 komentářů k překladové edici a 20 komentářů k metatextové edici, přičemž autoři se někdy opakují⁹. Komentáře jsme následně podrobili textové analýze, přičemž výsledky nám umožnily sledovat několik recepčních trendů:

- 1) Téměř všechny reakce na účet *Děsivých dějin* byly pozitivní. Jedinými zjištěnými výtkami bylo, že historie je zjednodušená, místy nepřesná a vhodná pouze pro mladší čtenáře (což je ovšem účel edice). Za pozornost stojí také komentář, který výběr informací označuje za „bulvár“, ale přesto uznává, že text „má potenciál přilákat mladé čtenáře, kteří od ní mohou přejít k seriózním historickým publikacím“ (uživatel Desmond, 2014).
- 2) Nejčastěji bylo ve spojitosti s edicí vyzdvihováno, že je naučná a vtipná zároveň (což byl ostatně podle šéfredaktora nakladatelství Egmont ČR důvod, proč byly *Děsivé dějiny* vybrány). Podle ohlasů na internetu se čtenář dozví z textů potřebné, důležité a zajímavé informace – slovy jedné uživatelky: „[edice]

---

⁸ Pro srovnání: dvou set tisíc prodaných výtisků dosáhl například poslední díl Harryho Pottera v roce 2008 (Zdroj: TN.cz).

⁹ Úplný seznam komentářů viz Příloha č.4.

skvěle rozšiřuje znalosti a doplňuje je o všelijaké postřehy" (S.M.Evlrová, 2015)

– zároveň je ale v komentářích zdůrazněno, že výklad je podán zábavně, čtivě a že se jedná o oddechové čtení. Nejvýstižněji hovoří následující komentáře:

„Informací tak akorát, člověk se dozví, co potřebuje, ale není zahlcen (nebo znuděn) ještě zbytečnými žvásty okolo. Prostě skvělé.“ (Ajaiwik, 2014)

„Geniální v tom, že si z toho člověk opravdu i něco pamatuje a přitom je to stále zábavné.“ (zelvicka, 2010)

- 3) Třetí významný recepční trend se vztahuje na srovnání, jak je dějepis podáván ve škole a jak jej prezentuje Dearyho edice. Ze čtenářských komentářů vyplývá, že *Děsivé dějiny* mohou mít u čtenářů zásadní vliv na oblibu dějepisu:

„Nejlepší způsob, jak podat školou povinným dějiny. V dějepise toho můžu vyprávět více než profesorka...“ (Merlinit, 2014)

„Ve škole mě dějepis moc nebral, ale díky Děsivým dějinám miluju historii ;-i“ (Lucík_16, 2014)

„Nemám nejmenších námitek, a to jsem odpůrce klasického školního dějepisu. Učit se ho tam v této podobě by bylo bezvadné.“ (VerenaLord, 2013)

Podle dalších komentářů se edice zároveň může stát významným doplňkem ke studiu, díky nimž se čtenáři dozví informace, o kterých se ve školách neučí. Zároveň mohou sloužit i přímo jako studijní pomůcka:

„[Po] jejím přečtení člověk už ani nemusel otvírat učebnici dějepisu a ani učitel kolikrát určité informace nevěděl, což potěšilo...“ (HPL, 2013)

„Egyptané se mi nejednou hodili pro základ referátu na hodiny dějepisu. Informace zde byly totiž naprosto originální a jejich využití v praxi přineslo očekávané ovoce pochvaly.“ (VerenaLord, 2013)

„Část, ve které je popisována mumifikace, jsem si kdysi připravila jako referát a tím jsem odstartovala lavinu Děsivých dějin ve své třídě.“ (Lady_Ef, 2012)

- 4) Poslední trend, na který bychom chtěli poukázat, se týká skutečnosti, že edice *Děsivé dějiny* minimálně v době své největší popularity ovlivnila kulturu jedné generace. Komentáře, které naši spekulaci potvrzují, nejsou početné (je jich necelá desítka), přesto jim přikládáme zásadní význam:

„Jako malá jsem tyto knihy milovala a měla doma každý díl, který vyšel! Proto je sem přidávám a hodnotím, snad už jen z nostalgie.“ (Mischka, 2011)

„... moje milovaná série Dějiny, moje dětství...“ (Nefer, 2014)

„Nejoblíbenější autor mého dětství, jeho Děsivé dějiny jsem hltal...“ (Marbo

2014)

„Tuto sérii jsem začala číst, když jsem chodila na základní školu (v té době začala vycházet). I když teď studuji historické vědy a je jisté, že ne všechna fakta jsou pravdivá, myslím si, že řadu ostatních dětí (a samozřejmě nejen je) by to mohlo přilákat jak ke čtení, tak k historii.“ (miica 2011)

Ve srovnání s jednoznačně kladným přijetím překladové edice je popis recepce metatextů komplikovanější, a to nejen kvůli nedostatku zdrojů, ale také proto, že za metatexty stojí různí autoři s odlišným stylovým pojetím. Všeobecně lze však říci, že jakmile čtenáři ve svém komentáři srovnávají metatexty s Dearyho edicí, až na jednu výjimku jsou české metatexty hodnoceny záporně – zde je na místě připomenout slova šéfredaktora nakladatelství Egmont ČR, podle něhož čísla prodeje nikdy nebyla tak vysoká, aby se nakladatelství edici vyplatilo vydávat.

Po vlastní stylové analýze nejspíš nepřekvapí, že nejvíce záporných komentářů (čtyři z pěti) obdržely texty Romana Ferstla:

„Není nad to, když Vám na jedné stránce vysvětlí jak MOC se budete bavit a na druhé už umíráte nudou... Dearymu to ROZHODNĚ nesahá ani po kotníky... 15%“ (Miss Utahraptor, 2013)

„V porovnání s Děsivými dějinami – zahraničními – mi knížka přišla na menší úrovni, méně vtipná“ (cogi, n.d.)

K metatextům Martina Pitra se nám podařilo v použitých databázích najít pouze dva komentáře (oba kladné), nejvíce komentářů obdržela Vladimíra Krejčí. V případě této autorky jsou komentáře rozporuplné – kladné reakce, které hodnotí vtipné a zajímavé podání, kontrastují s těmi, podle nichž metatexty ve srovnání s Dearyho edicí neobstojí:

„Občas zajímavé, ale spíš jen chabá napodobenina Terry Dearryho se stále tím samým opakovaným na 70 stránkách...“ (PanKérka, 2013)

„Děsivé dějiny mám ráda, ale ty v podání Terryho Dearyho jsou zkrátka o něco lepší.“ (Blančitos, 2015)

„Děsné české dějiny jsou docela ubohou napodobeninou Děsivých dějin. Nejvíce mě rozčilovalo, že za každým odstavcem (na jedné straně dokonce 4 krát) byla poznámka o tom, že hrůzy honu na čarodějnice se podobají hrůzám školním, jak váš učitel tohle a kuchařka tamto... V Děsivých dějinách takového vtipky najdeme taky, ale s mírou. Tohle se fakt nedalo číst a musela jsem se vysloveně nutit... Česká napodobenina populárních a vtipných Děsivých dějin tedy dopadla tragicky !!“ (soniaf, 2011)

Jak je patrné z výsledků výzkumu, nový literární tvar, který byl v rámci adekvátnosti přenesen do české kultury, dal vznik bohatému recepčnímu kontextu. Nejenže si získal v české kultuře čtenáře díky zajímavému, originálnímu podání historického výkladu. Stal se také studijní pomůckou a pro některé české čtenáře i literárním symbolem jejich dětství. Produktivní charakter recepce, který byl řízen nakladatelstvím Egmont ČR, zahrnoval snahu literární tvar zživotnit i v původní české tvorbě. Jak ovšem ukázaly dostupné reakce čtenářů, překladová edice v české kultuře vytvořila standard, jehož se autorům metatextů nepodařilo dosáhnout. Přestože kladné přijímání nelze vyloučit (ohlasy nelze brát jako reprezentativní průřez čtenářstvem), zdá se, že „nový tvar“, jenž byl přenesen do české kultury především díky Novotnému (viz zjištění v oddílu 4.4, str. 24 dole), nepřešel do „přirozené“ textové kompetence českých autorů dětské literatury faktu.

7 Horrible Histories

7.1 Terry Deary

Nechci psát historii. Nejsem historik a ani bych jím nechtěl být. Chci změnit svět. Útočit na elity. Zvrátit hierarchii. Podívejte se na mé příběhy a všimnete si, že darebáci jsou ve všech případech lidé u moci. Hrdinové jsou obyčejní lidé. Nesnáším stávající zřízení. Vždy jsem ho nesnášel a vždy budu. (Deary in Henley 2012)

Jeden z nejúspěšnějších spisovatelů knih pro děti a „mistr aliterace“ (Usborne 2013), William Terence „Terry“ Deary, je autorem více než dvou stovek titulů. Jeho početné dílo zahrnuje jak knihy pro děti, tak pro dospělé, celosvětový knižní trh ovšem dobyl v 90. letech humornou sérií historických knih pro děti *Horrible Histories*. A to i přesto, že z dějepisu odmaturoval za D.

Deary se narodil v roce 1946 v severoanglickém Sunderlandu do rodiny řezníka. Průmyslový sever Anglie i původ z dělnické třídy se podepsal na jeho potřebě stavět se proti autoritám (Ahad 2013). V otcově řeznictví jako chlapec několik let pracoval a jak sám tvrdí, bylo to lepší než škola, kde jej učitelé bili a šikanovali („Biography“, www.terry-deary.com). Po maturitě nastoupil jako stážista na manažerskou pozici v North Eastern Electricity Board. Práce zde jej ovšem neuspokojovala a v momentu „existenční krize“ (Ahad 2013) se rozhodl nastoupit na vysokou školu. Na pedagogické fakultě Univerzity v Sunderlandu vystudoval činohru a od roku 1972 vystupoval se vzdělávacím divadelním spolkem na školách ve Walesu. V rozhovoru pro *The Yorkshire Post* (Ahad 2013) uvedl, že právě díky této zkušenosti se naučil, jak udržet pozornost mladého diváka. Dearyho literární prvotina, *The Custard Kid*, byla vydána v roce 1982 a je rovněž výsledkem jeho divadelnického působení. Dětský román zpočátku odmítlo čtyřicet nakladatelství, pětadvacáté, A & C Black, vydává Dearyho tituly dodnes.

Knižní série *Horrible Histories* vychází od roku 1993, závěrečná desítka titulů by měla vyjít do roku 2016, kdy je naplánován konec série (*Time Out Dubai* 2014). Převážná část Dearyho ostatní tvorby se rovněž věnuje historickým tématům. Mezi nejznámější tituly patří například edice *True Stories*, *Truly Terrible Tales*, *Tudor Terror*, *Master Crook's Crime Academy*, *Tudor Chronicles*, *Roman Tales*, *Egyptian Tales*, *Viking Tales* a další. Po ukončení série *Horrible Histories* autor obrátil pozornost k dospělému čtenáři, jemuž je věnován jeho nejnovější počín, série *Dangerous Days*, přičemž první titul, *Dangerous Days*

in the Roman Empire, vyšel v roce 2013. Deary mimo jiné působí také jako scénárista pro televizi, rádio, divadlo i nová média.

Autor získal za svou tvorbu několik ocenění. Dearyho dětský válečný román *Put out the Light* (2010) získal v roce 2011 cenu Sheffield Libraries za fikci a o rok později byl nominován na Carnegie Medal, prestižní ocenění za literaturu pro děti a mládež. Téhož roku se umístil na sedmém místě v žebříčku nejpůjčovanějších autorů v britských knihovnách. V roce 2014 pak britský týdeník *The Sunday Times* umístil Dearyho titul *Horrible Histories – Villainous Victorians* na seznam stovky nejklassičtějších děl dětské literatury. V neposlední řadě televizní adaptace *Horrible Histories*, produkováná pro dětský kanál BBC, získala několik ocenění v dětské odnoži cen BAFTA, dále mezinárodní ocenění Rose d'Or a jako první dětský seriál také British Comedy Award.

Na veřejnosti vystupuje Terry Deary jako kontroverzní osobnost. Známý je svými ostrými výroky na účet současného zřízení, především pak postojem ke školám, na němž staví i *Horrible Histories*: „Školy bytostně nesnáším. Nejvíce mi vadí to, že jsou naprostá ztráta času, protože nevzdělávají. Vzdělávat znamená připravit někoho na život, a to školy nedělají.“ (Deary in Ford 2012) Na paškál si vzal Terry Deary také historiky, o nichž tvrdí, že jsou „téměř stejně prohnaní a falešní jako politici... Zvolí si určitý úhel pohledu, vyberou fakta, kterými jej dokáží, a udělají si tak jméno... Nepíše historii objektivně.... Odporní lidé jako Niall Ferguson¹⁰ napíší knihu, jen aby dokázali, že britské impérium bylo dobrá věc.“ (Deary in Kisiel 2010) Při jiné příležitosti odmítl pozvání Tonyho Blaira do Downing Street č. 10 (na pozvánku vůbec neodpověděl) a odmítl se také setkat se samotnou královnou. Svůj pohrdavý postoj k autoritám autor odůvodňuje následovně:

„Jako malý jsem žil ve slušné části Sunderlandu, řeznictví mého otce se ovšem nacházelo ve slumu. Vyrůstal jsem s vědomím, co je chudoba, a získal jsem tak realistický pohled na svět... Ve škole jsem byl [bit a šikanován] ve jménu úspěšného složení zkoušek. Nenaučil jsem se nic a musel jsem z toho ven. Začal jsem se ve škole vzpouzet autoritám a nějak jsem s tím nikdy nepřestal.“ (Deary in Henley 2012)

---

10 Jeden z nejznámějších britských historiků.

7.2 O původní edici

Podobně jako fenoménu Harryho Pottera jsou i *Horrible Histories* připisovány zásluhy za šíření záliby ve čtení u dětí a mládeže a také za popularizaci dějepisu. Knihy paradoxně používají britští učitelé ve svých hodinách, proti čemuž se autor ohradil. Argumentuje tím, že děti pak jeho knihy nemohou tolik bavit, čtou-li je nedobrovolně – podle Dearyho je mnohem lepší, objeví-li je mladí čtenáři sami (Ford 2012).

Edice překvapivě nevznikla z autorova vlastního popudu. O napsání humorné knihy s dějepisnou tematikou jej požádalo nakladatelství Scholastic v roce 1993 po zkušenostech s Dearyho předchozími tituly. V rozhovoru pro deník *The Guardian* (Henley 2012) se dozvídáme, že autor se nejprve dějepisnou knihu napsat zdráhal, právě kvůli neznalosti historie; nakladatelství proto poskytlo historická fakta, která měl Deary doplnit o vtipy, čímž, jak uvádí sám autor, vznikl nový žánr (Deary in McKay 2009). Spolupráce fungovala podobně i v následujících dvou desetiletích, kdy měl Deary k dispozici „malou armádu badatelů, jež ho zásobila nepřeborným množstvím faktů, anekdot a příběhů“ (Henley 2012). Z poskytnutých informací Deary vybírá to nejzajímavější. Historická období, o nichž bude psát, ovšem neurčuje. Jak se zmiňuje v rozhovoru pro *Time Out Dubai* (2014), téma vybírá nakladatel podle poptávky čtenářů a podle toho, zda bude úspěšné na trhu. Jak prohlásil sám Deary: „Jsem prodejný člověk. Napíšu, co mi řeknou.“ (Deary in Henley 2012)

Sloganem celé edice je „history with the nasty bits left in“, neboli „historie včetně ohavností“. Jak zmiňuje Henley, *Horrible Histories* se dětského čtenáře snaží strhnout „málo známými a, pokud je to možné, nechutnými nebo podobně „záchodovými“ fakty... které víceméně definují školácký humor“ (Henley 2012, uvozovky vlastní). V témže článku Henley dále poznamenává, že se na všech titulech podepisují Dearyho „pevné zásady proti establishmentu“, a argumentuje, že autor *Horrible Histories* objevil něco, co dětem imponuje. Slovy Dearyho:

„[Za vším stojí] podřívání autorit. To přitahuje. Když spadne malá, stará paní, to není vtipné. Když si nos natluče nabubřelý mnich, policista nebo někdo jiný v pozici autority, to už vtipné je. Berte to tak, tohle nejsou dějepisné knihy. Jsou to příběhy o lidech v dramatických situacích, jež se odehrály v minulosti. Doplněné o vtipy.“ (Deary in Henley 2012)

Pro každý titul autor zároveň volí „zastřešující vyprávění“ s jakousi pointou – mnohdy závažnou – jež má charakterizovat celé období (Henley 2012). V rozhovoru Deary zmiňuje titul *Barmy British Empire*, kde se například na osudu Tasmánců snažil

ilustrovat, že impérium mělo svou odvrácenou tvář: „...bylo jich 10 000, když Britové přijeli, a o 30 let později nezůstal téměř nikdo. Vymýtili jsme celý jeden národ.“ (Deary in Henley 2012) Za těmito „radikálními“ až „anarchistickými“ postoji (jak je popisuje sám Deary) se skrývá snaha projevit vůči mladým čtenářům respekt (Furness 2014) a neskrývat před nimi pravdu (Henley 2012).

Podle autora by úspěch *Horrible Histories* nebyl možný bez správného načasování a bez pokroku v dětské literatuře, kterého dosáhl Roald Dahl:

„Před dvaceti lety by se mi to nepovedlo. Vše je možné díky Roaldu Dahlovi. Způsobil převrat v dětské literatuře. Spousta vydavatelů se jeho groteskních příběhů nejdříve štítila – v *Karlíkovi a továrně na čokoládu* spadne dítě do kádě s čokoládou a utopí se, pro boha živého. Před ním tu byli Enid Blytonová a CS Lewis, chlácholivá, bezpečná literatura pro děti, která měla před takovými věcmi děti chránit. Díky Roaldu Dahlovi jsme zjistili, že to zkrátka neplatí.“ (Deary in Ahad 2013)

Úspěch *Horrible Histories* zapříčinil, že se z edice postupem času stala franšíza. Vychází více než 20 let a čítá přes 120 titulů, včetně speciálů (např. *Dark Knights and Dingy Castles*, *Rotten Rulers*, *Ireland*, *USA*), příruček (např. *Spies*, *Knights*, *Witches*), průvodců po městech (např. *Oxford*, *Edinburgh*, *York*) či výročních titulů (*Annals*). Přeložena byla do více než 30 jazyků, přičemž se po celém světě prodalo přes 25 milionů výtisků. V roce 2001 vznikl animovaný seriál o dvou sériích, cenami ověřený hraný seriál byl vysílán na CBBC mezi lety 2009–2013. V roce 2011 vznikla také verze pro dospělé publikum, vyprávěná Stephenem Fryem. Od roku 2006 jsou ke shlédnutí divadelní představení v Garrick Theatre v londýnském West Endu, uváděná *Birmingham Stage Company*. Kromě Londýna spolek vystupoval také na Blízkém a Dálném východě: v Hong Kongu, Dubaji, Abú Dhabí, Sydney a dalších. Franšíza *Horrible Histories* dále zahrnuje například časopis, knihy s aktivitami, výstavy, ples či počítačové hry. V neposlední řadě *Horrible Histories* podnítily vznik mnoha dalších sérií, z nejznámějších jmenujme například edice *Horrible Geography* (autor Anita Ganeri), *Horrible Science* (Nick Arnold) či *Horribly Famous* (různí autoři).

8 Translatologická analýza překladu a originálu

V následujících odstavcích se věnujeme translatologické analýze překladových a originálních textů. S ohledem na zaměření práce užíváme model Gideona Touryho (1995): projektujeme segmenty překladu na originál s cílem stanovit míru a způsob přeloženého, tedy invariant převodu. Podle Touryho modelu sledujeme naši hypotézu o přijatelnosti jako počáteční normě a reflektujeme užití jazykové, stylové a matricové normy. Na rozdíl od Touryho, který je čistě popisný, zapojujeme do analýzy i hodnotící komentáře.

Analýze podrobujeme reprezentativní úryvky z obou překladových textů, přičemž všechny reflektují určitý stylový rys zjištěný ve stylové analýze (viz kapitola 4). Jako úryvky jsme zvolili pasáže z kapitol „Bídné viktoriánské školy“ (Deary 2008:44–53) a „Jak vyvrát na bomby“ (2003:19–29). Z každého textu jsme zvolili dvě kvízové otázky s odpověďmi a dva body (či více) uceleného epizodického výkladu. Nejprve vždy uvádíme ucelený úryvek paralelně v češtině a angličtině, komentář následuje. Pakliže není uvedeno jinak, pro označení překladových posunů užíváme klasifikaci Jiřího Levého (1998).

8.1 Bídní viktoriáni

Ukázka č. 1 z kapitoly „Bídné viktoriánské školy“ („Vile Victorian schools“), podkapitola „Přiřaďte k proviněním správné tresty“ („Make the punishment fit the crime“):

<u>Překlad</u>	<u>Originál</u>
3. Pozdní příchod do školy se trestal...	3 Being late for school, punished by ...
a) Zápisem do tzv. „knihy trestů“, takže člověk po skončení školní docházky nemusel dostat práci.	a) Having your name written in the Punishment Book so you may not get a job when you leave school
b) Ranami rákoskou přes ruku.	b) Being hit over the hand with a cane
c) Obojím.	c) Both.
4. Kaňky od inkoustu a skvrny od prstů v sešitě se trestaly...	4 Ink blots and fingermarks on work, punished by ...

a) Ranami rákoskou (takže člověka bolely ruce a pravděpodobně si v sešitě nadělal ještě větší svinčík). b) Přepsáním úkolu. c) Smrtí. Deary 2008:45)	a) Being caned (so your hands are sore and you probably make even more mess) b) Having to do the work again c) Death. (Deary 2007a:45)
---	---

Kvízové otázky představují přední kompoziční prvek *Děsivých dějin*. Jednak se na nich významně podepisuje stránka formální a grafická a jednak představují útvar, který vybízí čtenáře k přímé účasti na dialogu (viz nadpis *Přiřad'te k proviněním správné tresty X Make the punishment fit the crime*). Již na první pohled (a po prvním přečtení) vidíme, že překlad tyto náležitosti originálu odráží – shodují se počty otázek i odpovědí a nadpisem je na čtenáře apelováno, aby se testu zúčastnil.

Forma daného slohového útvaru se odráží také v užitých jazykových prostředcích. Při bližší analýze zjistíme, že v odpovědích na otázku Novotný konzistentně navazuje na sloveso *se trestal(y)* ve zvratném pasivu substantivem (příp. číslovkou *obojí*) v instrumentálu, což odpovídá Dearyho textu. Z hlediska formálních prostředků ovšem pozorujeme odlišnosti: originál rovněž užívá sloveso v pasivním tvaru (*punished*), po němž následuje předložka „by“ a adverbialní určení prostředku, přičemž jednotlivé předložkové fráze jsou tvořeny buď gerundiem v činném (*having to do*) či trpném rodě (*being hit*), číslovkou (*both*) nebo substantivem (*death*). Dalším významným konstitutivním posunem (Popovič 1975) vůči originálu je užití plnohodnotné dvojčlenné věty (*Pozdní příchod do školy se trestal*) oproti eliptické pasivní konstrukci s chybějící sponou (*Being late for school, punished by*).

Se stránkou formální souvisejí také některé významové posuny. Například u dvojice *pozdní příchod X being late* dochází vedle změny slovních druhů také ke konkretizaci významu (přijít x být), u dvojice *zápis X having your name written* k výpusťce a zobecnění a v případě *přepsání X having to do* k výpusťce (*having to*) a konkretizaci (přepsat x udělat).

Konstitutivních posunů si všímáme i v jiných případech. Například slovo *work* je v závislosti na kontextu převedeno jako *v sešitě* (4a) a *úkol* (4b), přičemž v obou případech se jedná o nemotivovanou konkretizaci. Za povšimnutí stojí také zvýšení expresivity při převodu *mess* jako *svinčík*, přičemž tento posun chápeme jako kompenzaci v souladu s

celkovým laděním díla. Převod zájmena ve 2. os. *you*, jakožto „všeobecného lidského konatele“ (oddíl 13.13.4, Dušková a kol. 2012), substantivem člověk považuje Dušková za adekvátní prostředek.

I na takto krátkém úseku jsme zaznamenali velké množství posunů (ať už drobných či závažnějších). V žádném ze zmiňovaných případů jsme ovšem nenarazili na prostředky, jež by byly v rozporu s přijatelností (*acceptability*) překladového díla v cílové kultuře.

Ukázka č. 2 z kapitoly „Bídne viktoriánské školy“ („Vile Victorian schools“), podkapitola „Přiřad'te k proviněním správné tresty“ („Make the punishment fit the crime“) – odpovědi:

<u>Překlad</u>	<u>Originál</u>
<p>3c) Kniha trestů</p> <p>Na konci školní docházky se nedělaly žádné zkoušky, a tak možnost získat po ukončení školy dobré zaměstnání závisela na závěrečné zprávě, kterou člověk dostal, neboli na osobním posudku. Jednoho chlapce jednou zdržel otec, a tak přišel do školy pozdě...</p> <p><i>Byl jsem jediný, kdo přišel pozdě. Ředitel mě ponižoval před třemi stovkami chlapců a poté jsem dostal tenkou rákoskou šest pořádných ran přes prsty. Bože můj, to ale bolelo, to mi věřte. Ale ještě víc mě bolelo něco jiného: zapsali mě do knihy hanby a trestů a zaznamenali si moje jméno do budoucna.</i></p> <p>viktoriánský chlapec</p>	<p>3c) The punishment book</p> <p>With no exams at the end of your school life, the chance of a good job after school depended on your final report – your reference. One boy was kept back by his father and so he was late for school ...</p> <p><i>The only boy in the school to be late. I was humiliated in front of three hundred boys by the headmaster and afterwards got six mighty slashes on the fingers with a thin cane. My God, it hurt, believe me. And something else which hurt even more. My name was inserted in the disgrace and punishment book and put on record for future reference.</i></p> <p>Victorian boy</p>

<p>4a) Rákoska</p> <p>Některí učitelé si vybírali zvlášť tenké rákosky, protože ty působily větší bolest. Nejednou se stalo, že rákosku o ruku (nebo zadnici) žáka přerazili. Bití rákoskou se používalo v britských školách ještě více než osmdesát let poté, co Viktorie zemřela. A v českých školách to vypadalo podobně!</p> <p>(Deary 2008:46–47)</p>	<p>4a) The cane</p> <p>Some teachers chose specially thin canes because they hurt more. Many a time the cane would be broken over the hand (or bottom) of the pupil. Caning still went on in English schools more than eighty years after Victoria died. (Ask your parents!)</p> <p>(Deary 2007a:46–47)</p>
--	---

Obdobně jako v první ukázce vidíme, že odpovědi ke kvízovým otázkám mají pevné grafické rozložení a že překladový text originálu odpovídá. Translatologickou analýzou dále zjišťujeme výraznou tendenci překladatele text intelektualizovat v tom smyslu, že vyjadřuje neurčité či nedořečené významové složky a syntaktické vztahy explicitně.

Například hned v první větě vidíme, že nominálně hutná jednoduchá věta je převedena souvětím o dvou větách hlavních a jedné větě vedlejší. Počet sloves se zvyšuje na tři, čímž překladatel vedle zlogičťování syntaktických vztahů zároveň snižuje nominální hustotu originálu. Vztah mezi neslovesnou adverbialní frází *with no exams at the end of your school life* a větou jednoduchou *the chance of a good job after school depended on your final report* je převedena do dvou vět hlavních v poměru důsledkovém (pomocí spojky *a tak*). K intelektualizaci dochází také při převodu *your final report* jako *závěrečná zpráva, kterou člověk dostal*, kdy překladatel nemotivovaně rozvíjí předmět vedlejší větou přívlastkovou. Třetím případem zlogičťení je vyjádření apozice *your final report* – *your reference*, kdy je pomlčka převedena explicitně spojkou *neboli*.

Tendenci převádět neslovesnou větu slovesně pozorujeme také v druhém odstavci, kdy autor originálu užívá pro náznak hovorovosti elipsu: *The only boy in the school to be late*. Jak si ovšem můžeme všimnout, chybějící slovesný přísudek v překladu vyjádřen je: *Byl jsem jediný, kdo přišel pozdě*. Tutéž tendenci pozorujeme i v posledním odstavci, kdy je adverbium *many a time* převedeno slovesně na samostatnou větu *nejednou se stalo*.

K nominální hustotě originálu přispívají také časté pasivní konstrukce (*one boy was kept back by his father; my name was inserted in the disgrace and punishment book and [was] put on record for future reference; the cane would be broken over the hand*). Ty jsou v překladu důsledně převáděny na konstrukce aktivní (*jednoho chlapce jednou zdržel otec;*

zapsali mě do knihy hanby a trestů a zaznamenali si moje jméno; bití rákoskou se používalo), čímž se překladatel vyrovnává s nominální hustotou originálu a vytváří dynamický text.

Zaznamenáme i další výsledky překladatelovy tendence intelektualizovat, konkrétně vyjádřením nedořečeného: *chance of a good job X možnost získat [...] dobré zaměstnání; your final report X závěrečná zpráva, kterou člověk dostal*. Všimnout si můžeme ale také nemotivovaných posunů v převodu věcných skutečností: *English schools* bylo nahrazeno *britskými školami*, přičemž užití *English* muselo být v originále opodstatněno (situace se mohla ve skotských, velšských a irských školách lišit). Nejpodstatnějším zásahem je ovšem Novotného lokalizace, kdy je v překladu nefunkční *Ask your parents!* (čeští rodiče zpravidla neví, jak to fungovalo v anglických školách) převedeno jako *A v českých školách to vypadalo podobně!* Novotného snaha o srozumitelný, funkční překlad v tomto místě zřetelně vystupuje do popředí.

Ukázka č. 3 z kapitoly „Bídne viktoriánské školy“ („Vile Victorian schools“), podkapitola „Deset nejdůležitějších faktů o příšerných učitelích“:

<u>Překlad</u>	<u>Originál</u>
Deset nejdůležitějších faktů o příšerných učitelích	The terrible teachers' top ten facts
<p>1. Jedním z nejproslulejších britských učitelů v 19. století se stal William Shaw. Proslulost si však získal z nejrůznějších špatných důvodů. Byl ředitelem na Bowes Academy v hrabství North Yorkshire. Když Shawa kvůli špatnému zacházení s žáky postavili před soud, doslechl se o něm i spisovatel Charles Dickens. Shaw s žáky zacházel tak krutě, že dva z nich přišli o zrak.</p> <p>Dickens navštívil školu v roce 1837 a toho člověka pozoroval. Podle něj pak stvořil padoušského ředitele Wackforda Squeerse ve své knize <i>Mikuláš Nickleby</i>. Všichni</p>	<p>1 One of the most famous teachers in the 19th century was William Shaw. But he was famous for all the wrong reasons. Shaw was the headmaster of Bowes Academy in North Yorkshire. The writer Charles Dickens heard about Shaw when the headmaster's bad treatment landed him in court. Shaw was so cruel that two of his pupils lost their sight.</p> <p>Dickens visited the school in 1837 and observed the man. He then created the villainous headmaster, Wackford Squeers, in his book <i>Nicholas Nickleby</i>. Everybody</p>

<p>věděli, že Wackford Squeers ve skutečnosti je William Shaw.</p> <p>Když kniha vyšla, znamenalo to konec Shawovy kariéry. V roce 1850 zemřel. Že mu to patří? Je příběh u konce? Ne tak docela. Podle některých lidí z města Bowes byl Dickens k Shawovi nespravedlivý. A po ředitelově smrti dali zasvětit jeho památce okno v tamějším kostele.</p>	<p>knew that Wackford Squeers was really William Shaw.</p> <p>The publication of the book ruined Shaw's business. He died in 1850. Serves him right? End of story? Not quite. Some of the local people of Bowes thought that Dickens had been unfair to Shaw. They dedicated a window to Shaw in the local church after his death.</p>
<p>2. Někteří bídní viktoriánští učitelé si nemysleli, že má cenu s žáky mluvit, aby se zjistilo, proč udělali něco špatného. Učitelé měli heslo...</p> <p><i>Na zlobivé kluky je krátký řemen lepší než dlouhé povídání.</i></p> <p>(Deary 2008:48)</p>	<p>2 Some vile Victorian teachers didn't believe in talking to pupils to find out why they did something wrong. They simply punished them. Teachers had a motto ...</p> <p><i>For bad boys a yard of strap is worth a mile of talk.</i></p> <p>(Deary 2007a:48)</p>

Třetí ukázka ilustruje charakteristické členění podkapitol na epizodické výčty, přičemž každý bod představuje ucelený výklad a popisuje zajímavou skutečnost na téma školství ve viktoriánské době.

Stejně jako ve výše zmíněných úryvcích se i zde setkáváme s problémem nominální hustoty originálu. Pro ilustraci uvádíme následující souvětí: *The publication of the book ruined Shaw's business*. Případně: *The writer Charles Dickens heard about Shaw when the headmaster's bad treatment landed him in court*. Nebo: *Some vile Victorian teachers didn't believe in talking to pupils*. Jak jsme již zjistili výše, překladatel se v takovýchto případech formulace originálu nechrání a usiluje o snížení nominální hustoty. Činí tak například užitím věty vedlejší (*Když kniha vyšla...; nemysleli, že má cenu s žáky mluvit*) či redistribucí větných členů a vytvořením předložkové fráze: *Když Shawa kvůli špatnému zacházení s žáky postavili před soud...* (v překladu se *Shawa* mění na předmět, *špatnému zacházení* na příslovečné určení, kdežto *headmaster* a *bad treatment* je v originále podmět).

Na rozdíl od kvízu uvedeného výše epizodický výklad neobsahuje pasivní konstrukce, změnu slovesného rodu zde proto nepozorujeme. Zato si můžeme všimnout

tendence převádět přísudek jmenný se sponou plnovýznamovým slovesem, díky čemuž je překladový text dynamičtější než originál: *but he was famous X proslulost si však získal* či *Shaw was so cruel X Shaw s žáky zacházel tak krutě*.

Snížení nominální hustoty ovšem není jediným výsledkem překladatelovy metody. Zvolené prostředky jednoznačně dokazují jeho snahu vytvořit v cílovém jazyce text přijatelný (*acceptable*), v němž by se nevyskytovaly neústrojné prvky poukazující na překladovost textu.

Podobně jako v kvízových ukázkách výše jsou významové posuny také výsledkem explicitace implicitnějšího, obecnějšího originálu: *He then created the villainous headmaster X Podle něj pak stvořil padoušského ředitele* (přidané „podle něj“ je v originále implicitní).

Ohled na čtenáře je zřetelný také v převodu reálií, kdy autor zpravidla užívá vysvětlivku: *hrabství North Yorkshire, město Bowes*, ale (!) *Bowes Academy* bez vysvětlivky (je však zřejmé z kontextu). Naopak při převodu motta viktoriánských učitelů (*For bad boys a yard of strap is worth a mile of talk*) autor reálie (yard, mile) nezachovává a převádí obecným, avšak funkčním *Na zlobivé kluky je krátký řemen lepší než dlouhé povídání*, čímž zachovává sémantické jádro.

Poukázat musíme také na skutečnost, že z překladu vypadla jedna celá věta *They simply punished them* (v posledním odstavci před *Učitelé měli heslo...*). Vynechávku lze ovšem vysvětlit jako dynamizující elipsu, případně jako vynechávku za účelem text zkrátit – zvýšením podílu aktivních sloves totiž nabývá český text na rozsahu.

Na závěr věnujme pozornost příznakové premodifikaci, kterou jsme ve stylové analýze překladu označili za „ochrannou známku“ *Děsivých dějin*. V ukázce si můžeme všimnout hned několika výskytů, a to jak v názvu kapitoly, tak uvnitř textu: *Deset nejdůležitějších faktů o příšerných učitelích, padoušský ředitel a bídní viktoriánští učitelé*. Při projekci segmentů překladu na originál zjistíme, že v původním názvu je expresivita přídavného jména v premodifikaci ještě zvýšena aliterací – která zasahuje i do zbytku názvu *The terrible teachers' top ten facts*. V případě dvojice *villainous headmaster X padoušský ředitel* je adekvátně zachována expresivita, u *vile Victorian teachers X bídní viktoriánští učitelé* se opět vytrácí v překladu aliterace. Nelze ovšem předpokládat, že bude překladatel formu originálu držet do důsledku, jelikož aliterace má v angličtině díky staroanglickému aliteračnímu verši silnější tradici, a to v nejrůznějších diskurzech (např. i v novinách či v reklamě). Řešení Novotného aliteraci obětovat je proto opodstatněné – zachována je významová složka a příznakovost je naznačena expresivitou.

8.2 Bombardování Britové

Ukázka č. 4 z kapitoly „Jak vyžrát na bomby“ („Beat the Blitz“) – otázky:

<u>Překlad</u>	<u>Originál</u>
<p>Jak vyžrát na bomby</p> <p>Dokázali byste přežít nálet? Odpovězte na následující otázky a uvidíte, jakou byste měli šanci.</p> <p>1. Houkají protiletectvé sirény. Na obloze se objevují letadla. Vy jste od protiletectvého krytu daleko. Když začnou padat bomby:</p> <p>a) rozběhnete se domů (a budete křičet, že chcete maminku);</p> <p>b) zůstanete stát na místě (a budete si držet palce);</p> <p>c) lehnete si na zem tam, kde jste.</p> <p>2. Nedaleko vašeho domu spadne zápalná puma. Tyhle bomby nevybuchují, jen prudce hoří. Když se oheň šíří směrem k vašemu domu:</p> <p>a) vylijete na něj kbelík vody;</p> <p>b) půjdete do nejbližšího krytu a necháte ho hořet;</p> <p>c) vezmete lopatu a budete na něj házet písek nebo hlínu.</p> <p>(Deary 2003:15)</p>	<p>Beat the Blitz</p> <p>Could you have survived an air raid? Answer these question to see what your chances would be . . .</p> <p>1 The air-raid sirens sound. Planes appear overhead. You are a long way from an air raid shelter. As bombs fall do you . . .</p> <p>a) run for home (shouting 'I want my Mam!')</p> <p>b) stand still (and cross your fingers)</p> <p>c) lie down where you are</p> <p>2 An incendiary bomb lands near your house. This sort of bomb doesn't explode. It just burns fiercely. As the fire spreads towards your house, do you . . .</p> <p>a) pour a bucket of water over it</p> <p>b) go to your nearest shelter and let it burn</p> <p>c) shovel sand or soil over it</p> <p>(Deary 2007b:15)</p>

Jak jsme již zmínili výše u předchozí ukázky, z hlediska kompozice představují kvízy útvar s pevně danou formou, která se v rámci jednotlivých otázek konzistentně opakuje. Zároveň se jedná o útvar, jenž vyzývá k přímé účasti na dialogu – na čtenáře je apelováno, aby se testu zúčastnil a představil si, jak by se zachoval při náletu.

Obdobně jako v případě *Bídných viktoriánů* překladatel formu a rozložení originálu dodržuje – otázek a odpovědí je stejný počet a řazení jsou rovněž stejné. Zároveň byl

z originálu přenesen dialogický charakter textu, a to jak v hlavních otázkách, tak v odpovědích, viz ukázka (prostředky, jimiž je vyjádřena dialogizace – tj. v češtině časováním sloves a v angličtině zájmeny – jsou podtrženy):

Could you have survived an air raid? → Dokázali byste přežít nálet?

As bombs fall do you [...] b) stand still (and cross your fingers) → Když začnou padat bomby: [...] b) zůstanete stát na místě (a budete si držet palce)

Jak jsme již ukázali na úryvku z *Bídných viktoriánů*, s kompozicí kvízového útvaru jsou pevně spjaty užití formální prostředky. V závislosti na postupu vyprávěcím je výrazným prvkem textu prostý přezens, a to jak v otázkách, tak odpovědích. Překladatel se vyprávěcího postupu drží, opět si ovšem všímáme konstitutivních posunů, které byly nutné pro přijatelnost cílového textu – anglický prostý přezens je převáděn při popisu děje přítomným časem, v odpovědích se vyskytuje čas budoucí, vyjádřený prezentem slovesa v dokonavém vidu (viz podtržené).

The air-raid sirens sound. Planes appear overhead. You are a long way from an air raid shelter. → Houkají protiletecké sirény. Na obloze se objevují letadla. Vy jste od protileteckého krytu daleko.

As the fire spreads towards your house, do you . . . a) pour a bucket of water over it → Když se oheň šíří směrem k vašemu domu: a) vylijete na něj kbelík vody;

Obdobně jako v kvízové ukázce výše si i zde můžeme všimnout intelektualizace, avšak ne v takové míře: děje se tak zřejmě i proto, že styl originálu se od první ukázky liší (v první ukázce byl jazyk formálnější a průběžně bylo používáno pasivum). Jako příklad uvedme dvojici *shovel sand or soil over it → vezmete lopatu a budete na něj házet písek nebo hlínu*, kde je sloveso *shovel* explicitně rozvedeno. Daný postup je však v souladu s populárně naučným stylem pro děti, u něhož je větší názornost žádoucí (Čechová et al. 2008:224).

Samotný kvíz je také zajímavou formou podaný výklad – nutí čtenáře, aby uvažoval o správné odpovědi, zároveň však jednoduchou, srozumitelnou formou informuje o válečných reáliích (*The air-raid sirens sound. Planes appear overhead.*) a vysvětluje je (*[An incendiary bomb] doesn't explode. It just burns fiercely.*), což překladatel ve svém převodu zachovává. Nedílnou součástí dané části výkladu je vojenská terminologie, v překladu po odborné stránce správně převedená: *air-raid siren – protiletecká siréna, air raid shelter – protiletecký kryt, incendiary bomb – zápalná puma*.

Na závěr opět věnujme pozornost příznakové premodifikaci, která se významně podílí na zajímavém podání výkladu. Konkrétně v této ukázce se premodifikace

aliterovaným a případně expresivním adjektivem nevyskytuje, název podkapitoly však aliterován je: „Beat the Blitz“. Jak bylo řečeno výše, aliterace nemá v české cílové kultuře stejně pevnou pozici, Novotný od ní proto upouští i v tomto případě a nahrazuje ji odlišným stylovým prostředkem, který v cílové kultuře tradici má, tedy řečnickou otázkou začínající tázacím zájmenem „jak“: „Jak vyzrát na bomby“. Spojením „vyzrát na bomby“ navíc zvyšuje expresivitu názvu. Přestože se tedy Novotný od originálu vzdaluje, substitucí se mu daří zachovat zajímavost i přijatelnost titulku.

Ukázka č. 5 z kapitoly „Jak vyzrát na bomby“ („Beat the Blitz“) – odpovědi:

<u>Překlad</u>	<u>Originál</u>
<i>Odpovědi:</i>	<i>Answers:</i>
Většinou a): Špatnou zprávou je, že už byste nejspíš dávno byli moc mrtví na to, abyste tohle mohli číst. Třeba zemřít chcete nebo jste nenaslouchali vládním instrukcím či snadno zpanikaříte anebo možná jste maličko tupí.	Mostly a) – the bad news is that you'd probably be too dead to read this. Maybe you have a death wish, maybe you haven't listened to the Government advice, maybe you panic easily . . . or maybe you're just a bit dim.
Jestliže se vám tedy líbí odpovědi a), pravděpodobně byste letecké bombardování nepřežili, pokud byste ovšem neměli převeliké štěstí. Nebylo by moudré běhat po zatemněných ulicích, hrát si s bombami jako s velkými rachejtlemi nebo stát při náletu u okna – výbuch někde poblíž by vám nejspíš dům nerozbil, ale létající skleněné střepy by vás rozsekaly na cucky!	Anyway, if you are an a) person you probably wouldn't survive the blitz unless you were very, very lucky. It wouldn't be wise to run around the streets in a blackout, to treat bombs like big fireworks or to stand near a window during a raid – a nearby blast might not knock your house down but the flying glass would shred you!
Většinou b): Stejně jako hodně lidí za války byste věděli, co máte dělat, jen byste někdy byli trošku neopatrní nebo zapomnětliví. Při troše štěstí by vám chybná odpověď b) prošla. Na druhou stranu by to ale mohla být poslední chyba, kterou jste kdy udělali.	Mostly b) – like many people in the War you knew what you were supposed to do but sometimes got a bit careless or forgetful. If you were lucky you could make a b) mistake and get away with it. On the other hand it could be the last mistake you ever made!

<p>Jedinou dobrou zprávou je, že nejste tak maličko tupí, jako ti, co odpovídali a).</p> <p>(Deary 2003:18)</p>	<p>The only good news is that you're not as thick as the people who answer a).</p> <p>(Deary 2007b:18)</p>
---	--

Kompozičně vidíme, že odpovědi jsou v tomto případě strukturovány odlišně než v předchozím případě, podle počtu zvolených odpovědí a)–c). Zároveň je v nich obsažen výklad, kde je jednoduchou, názornou formou vysvětleno, jaké by byly důsledky jednotlivých jednání. Vedle každodennosti, která je významným prostředkem z hlediska zajímavosti výkladu, pozorujeme v úryvcích další stylový činitel, který přidává výkladu na zajímavosti, a totiž hovorový jazyk.

Jak jsme již zmínili při stylové analýze výše, vedle odpovídajícího lexika je doprovodným prvkem hovorovosti také neurčité, nepřesné vyjadřování a expresivita. Z neurčitých obrátů vyskytujících se v originálu jmenujme například *you'd probably be too dead to read this, maybe just a bit dim*, případně *a bit careless or forgetful*. Z hovorového lexika se vyskytují například frázová slovesa *knock down*, *get away with* či adjektiva *dim* a *thick*. Poslední zmíněná vykazují také další doprovodný rys hovorovosti – expresivitu. Ta je v originále dále vyjádřena pomocí vykřičníků a tučného textu (viz pomocné sloveso *would*).

Jak jsme se již přesvědčili výše, hovorovost je v překladu reflektována: Novotný převádí jak neurčité vyjadřování (*už byste nejspíš dávno byli moc mrtví na to, abyste tohle mohli číst; možná jste maličko tupí; trošku neopatrní nebo zapomnětliví*), tak citově zabarvené lexikum (*tupí*) a užití vykřičníku. Ten se ovšem objevuje pouze v jednom ze dvou případů a zvýraznění tučným písmem taktéž chybí – expresivní a (oproti originálu) hovorové „rozsekaly na cucky!“ však chybějící dostatečně kompenzuje.

Vedle zmíněných rysů pozorujeme v převodu konstitutivní posuny, které byly nutné pro zachování přijatelnosti. Paralelní konstrukci *maybe you have a death wish, maybe you haven't listened to the Government advice, maybe you panic easily . . . or maybe you're just a bit dim* by nebylo možné převést do češtiny přijatelně, překladatel proto volí odlišná synonyma k příslovci *maybe*: *Třeba zemřít chcete nebo jste nenaslouchali vládním instrukcím či snadno zpanikaříte anebo možná jste maličko tupí*. Obdobně sledujeme konstitutivní posun u dvojice *very, very lucky* → *převeliké štěstí*, případně v explicitním převodu *if you are an a) person* → *Jestliže se vám tedy líbí odpovědi a)*.

Ukázka č. 6 z kapitoly „Jak vyzrát na bomby“ („Beat the Blitz“), podkapitola „Fakta o protiletectkých krytech“ („Bomb shelter fact file“):

<p><u>Překlad</u></p>	<p><u>Originál</u></p>
<p>Fakta o protiletectkých krytech</p> <p>1. Vláda zakázala lidem skrývat se při náletech ve stanicích londýnského metra. Už jim ale nemohla bránit v tom, aby si za půl pence koupili vstupenku na nástupiště a odmítali vyjít nahoru. Nakonec tenhle zákaz zrušila.</p> <p>2. Do konce září 1940 se v metru každou noc skrývalo skoro 200 000 lidí. Měli tam k dispozici palandy a knihovně služby.</p> <p>3. V některých stanicích zavřeli záchody. Pokud si člověk potřeboval odskočit, tak pravděpodobně musel jet vlakem do další stanice. Brzy byly k dispozici „kbelíkové“ záchody. Fuj!</p> <p>4. Na Vánoce 1940 byly stanice londýnského metra vyzdobeny pentlemi a během náletů se pořádaly vánoční oslavy.</p> <p>5. Pokud někdo chtěl při bombardování zůstat doma, mohl si pořídit tzv. Morrisonův kryt. Ten vypadal jako ocelový stůl s drátěnou sítí po stranách a matrací vespod. Mohli se do něj vmáchnout dva dospělí a dvě malé děti – ale jeden jediný hodně tlustý člověk by tam uvízl a nemohl by ven!</p> <p>(Deary 2003:20–21)</p>	<p>Bomb shelter fact file</p> <p>1 The Government banned people from sheltering in the London Underground train stations during an air raid. But they couldn't stop people buying a half-penny platform ticket and refusing to come up! In the end the Government dropped the ban.</p> <p>2 By the end of September almost 200,000 people were using the Underground for shelter every night. They were fitted out with bunk beds and a library service was provided.</p> <p>3 Some stations had closed off their toilets. If you wanted to use the toilet then you probably had to take a train to the next station. Soon 'bucket' toilets were provided. Yeuch!</p> <p>4 Christmas 1940 saw the Underground stations decorated with streamers, and Christmas parties were held during the air raids.</p> <p>5 If you wanted to stay in your home during the bombing then you could have a Morrison shelter. It was like a steel table with wire-mesh sides and a mattress underneath. Two adults and two small children could squeeze under – but one very fat person could get stuck!</p> <p>(Deary 2007b:20–21)</p>

Poslední úryvek opět představuje „dearyovský“ výklad v podobě výčtů, kdy každý bod podává ucelený výklad a popisuje zajímavou skutečnost z každodenního života za války. V textu se proto setkáme s britskými reáliemi – *London Underground* a *half-penny platform ticket* – ale také s vojenským termínem – *Morrison shelter*. V případě londýnského metra postačovalo přenést obecný význam, u vstupenky za půl pence je měna zachována jako dokreslovací fakt. Co se týká *Morrisonova krytu*, autor termín vysvětluje názorným a snadno si představitelným popisem, což se odráží i v překladu – zde je ovšem názornost ještě větší, viz podtržená adice: *Two adults and two small children could squeeze under – but one very fat person could get stuck!* → *Mohli se do něj vmáchnout dva dospělí a dvě malé děti – ale jeden jediný hodně tlustý člověk by tam uvízl a nemohl by ven!*

Z hlediska syntaxe se naše poznatky shodují s charakteristikou populárně naučného stylu pro děti (Čechová et al. 2008:224). Konkrétně v této ukázce syntax není komplikovaná, převažují věty jednoduché a krátká souřadná souvětí, čehož se Novotný ve svém převodu drží, někdy dokonce i zjednodušuje: *They were fitted out with bunk beds and a library service was provided.* → *Měli tam k dispozici palandy a knihovní služby.* Obdobně jako v ukázkách výše si všímáme, že překladatel ve snaze vypořádat se s nominálností originálu eliminuje pasivní konstrukce – viz předchozí věta – a eventuelní česká podstatná jména slovesná: *But they couldn't stop people buying a half-penny platform ticket and refusing to come up!* → *Už jim ale nemohla bránit v tom, aby si za půl pence koupili vstupenku na nástupiště a odmítali vyjít nahoru.*

Na rozdíl od předchozích ukázek se zde nevyskytuje ve významné míře hovorovost: neurčitost ve vyjadřování zde nepozorujeme a jazyk je spisovný a převážně neutrální. S expresivními prostředky se zde přesto setkáme – pro zdůraznění je opět užito vykřičníků, ty však překladatel opět nepřevádí konzistentně. Dále se v ukázce objevuje i citoslovce (*Yeuch!*), které Novotný nahrazuje na základě obecné vlastnosti (*Fuj!*).

8.3 Závěry analýzy a stanovení invariantu

Na závěr se pokusíme shrnout překladatelskou metodu a stanovit překladový invariant, neboli – v Touryho definici – míru sdíleného mezi překladem a originálem (1995:85). Jak vyplývá z translatologické analýzy výše, překladem zřetelně prostupuje snaha podat text v cílové kultuře přijatelně, a to za cenu větších či menších formálních i významových ústupků – dokladem je nám množství konstitutivních posunů, častá intelektualizace a explicitace a v neposlední řadě lokalizace. S ohledem na dětského

čtenáře, případně na populárně naučný styl pro děti, jsme mohli pozorovat snahu snížit nominální hustotu originálu a eliminovat pasivní konstrukce a podstatná jména slovesná v češtině. Nehledě na drobné ústupky, které byly nutné pro zachování přijatelnosti, překladatel usiluje o úplný a věcně správný převod výkladu.

Jak jsme již předeslali ve stylové analýze překladu (kapitola 4), jedním z odklonů od přijatelnosti je zachování kompozice originálu, v níž se střídá velké množství slohových útvarů, čímž překladatel přenáší do cílové kultury nový literární tvar. Zachován je také dialogický charakter komunikátu a snaha podnítit ve čtenáři přímou účast v dialogu.

Překlad s originálem sdílí – avšak pouze do přijatelné míry, jak jsme ukázali – také příznakovou premodifikaci, která je „ochrannou známkou“ originálu a nedílnou součástí zajímavého podání výkladu. Vedle poutavých, neobvyklých a šokujících historických faktů se na zajímavosti výkladu podílí také hovorové vyjadřování charakterizované neurčitým vyjadřováním, hovorovým lexikem a expresivitou: jak jsme ukázali translatologickou analýzou, překlad i originál tyto prvky sdílí.

Souhrnem lze tedy říci, že překlad adekvátně zachovává ty znaky, jež jsou pro originál typické, zároveň však příklonem k přijatelnosti vytváří pro cílovou kulturu čtivý, zajímavý a zábavný text, který umožnil světovému fenoménu fungovat v nové kultuře a dokonce dát impuls pro vznik nových, odvozených textů.

9 Závěr

Deskriptivní studie překladů a recepce populární britské edice *Děsivé dějiny* přinesla překvapivé množství cenných poznatků. Užitím Touryho modelu jsme odkryli, v jakém kontextu byly překlady světového fenoménu vydávány, čehož bychom nedosáhli bez rozhovoru se šéfredaktorem nakladatelství Egmont ČR. Důležitým zjištěním bylo, že překlady iniciovalo samo nakladatelství a že impulsem byly čistě komerční důvody.

Po důkladné kontextualizaci jsme zkoumali překlady z hlediska jejich přijatelnosti v cílové kultuře. Stylovou analýzou jsme došli k závěru, že překladatel Robert Novotný i přes počáteční příklon k přijatelnosti (ke které se hlásí i ve své původní tvorbě) vytvořil text, jenž vykazuje významné prvky adekvátnosti. Za nejpodstatnější z tohoto hlediska považujeme poznatek, že do české kultury byl převeden nový, originální tvar populárně naučné literatury. Tímto tvarem rozumíme různorodou kompozici ve spojení s apelem na čtenáře a specifickým zaměřením výkladu.

Užití Touryho modelu nám dále umožnilo zahrnout do výzkumu i oblast české recepce, jejíž významnou část tvoří metatexty *Děsné české dějiny*. Díky rozhovoru s šéfredaktorem české pobočky nakladatelství Egmont víme, že českému národnímu projektu předcházely polské metatexty, které se pro českou edici staly inspirací. Na kontextualizaci a popis okolností vzniku metatextové edice jsme navázali stylově-věcnou analýzou, přičemž jsme odhalili zásadní rozdíly v pojetí jednotlivých autorů metatextů. Jak jsme zjistili, přestože se jedná o texty odvozené od edice *Děsivé dějiny*, nového tvaru se ani jeden ze zkoumaných autorů nedrží důsledně.

Výzkum v oblasti české recepce *Děsivých dějin* jsme dále rozšířili o analýzu čtenářských reakcí, přičemž zdrojem nám byly internetové databáze. Výsledky analýzy ukázaly, že recepce překladové edice byla jednoznačně pozitivní a měla přesah také do praktického uplatnění (viz využití ve školách, kapitola 6, bod 3). Podle části komentářů jsme navíc došli k závěru, že se *Děsivé dějiny* staly pro část jedné generace literárním symbolem dětství.

Pokud jde o recepci metatextů, podle dostupných čtenářských reakcí nedošlo ke kladnému přijímání odvozené edice, ačkoliv vyloučit jej nelze. Výsledky výzkumu naznačují, že nový tvar, jenž byl přenesen do české kultury skrze překladovou edici, nepřešel do přirozené textové kompetence českých autorů dětské literatury faktu.

Na závěr práce jsme uvedli do kontextu výchozí text a vybrané pasáže z originální a překladové edice podrobili translatologické analýze. V souladu s Touryho modelem jsme

projektovali segmenty překladu na originál a závěrem stanovili invariant přenosu, jímž byl sémantický obsah textu, kompozice a do značné míry i styl. Analýzou jsme doložili, že překladatel usiloval o vytvoření přijatelného textu i za cenu ústupků. Především jsme zjistili výraznou tendenci snižovat nominální hustotu originálu a text zlogičťovat, což může souviset s ohledem na dětského čtenáře, případně na populárně naučný styl pro děti podle českých jazykových a matricových norem (Toury 1995:58; Čechová 2008:224). I přes snahu vytvořit přijatelný text vykazují překlady významné prvky adekvátnosti: překladatel zachovává ty rysy, které jsou pro originální texty charakteristické a které, jak jsme ukázali již ve stylové analýze překladu, se podílejí na vzniku nového literárního tvaru.

Jak ukazují závěry studie, deskriptivní metodou jsme odkryli velké množství souvislostí. I přesto nebyl výzkum vyčerpávající. Jako další možnou oblast pro výzkum proto navrhuje stylově-věcnou analýzu metatextů autorky Vladimíry Krejčí, jejímž cílem by bylo stanovit, zda se autorka přibližuje tvaru *Děsivých dějin* více než dva zbývající autoři (pro srovnání by například mohlo být užito metatextu *Nebohé čarodějnice a boží inkvizitoři* a Dearyho *Čarodějnice*). Zajímavý výzkum nabízí také srovnání polského metatextu *Mazaní Slované* s českou metatextovou edicí.

Dále by bylo objevené pokusit se vysledovat, zda nový tvar populárně naučného textu pro děti ovlivnil českou populárně naučnou historickou literaturu pro děti a mládež obecně, tedy nejen v metatextech *Děsivých dějin*, ale v celkovém přístupu k danému žánru. Mezi sledovanými prvky by byla stylová a kompoziční pestrost, užití humoru ve výkladu a způsoby vytváření poutavosti.

Čistě v rámci překladové edice by se jako objevená mohla jevit analýza překladů Novotného ve srovnání s překlady, na nichž se nepodílel, a v neposlední řadě by nové poznatky přineslo rozšíření vzorku pro translatologickou analýzu, které by mohlo odhalit, k jakým dalším ústupkům se byl Novotný nucen ve jménu přijatelnosti uchýlit.

10 Seznam použité literatury

Primární literatura:

DEARY, Terry. *Bídni viktoriáni*. Praha: EGMONT ČR, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-252-0909-7.

DEARY, Terry. *Bombardování Britové*. Praha: EGMONT ČR, s.r.o., 2003. ISBN 80-7186-894-9.

DEARY, Terry. *Vile Victorians*. Londýn: Scholastic Ltd, 2007a. ISBN 978-0439-94404-5.

DEARY, Terry. *Blitzed Brits*. Londýn: Scholastic Ltd, 2007b. ISBN 978-1407-10343-3.

FERSTL, Roman. *Prohnaní Přemyslovci*. Praha: EGMONT ČR, s.r.o., 2003. ISBN 80-252-0016-7.

PITRO, Martin. *Pyskatí Hambsburkové*. Praha: EGMONT ČR, s.r.o., 2006. ISBN 80-252-0508-8.

Sekundární literatura:

AHAD, Nick. The Big Interview: Terry Deary. *Yorkshire Post* [online]. Leeds: Johnston Publishing Ltd, 1. prosince 2013 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <<http://www.yorkshirepost.co.uk/yorkshire-living/arts/books/the-big-interview-terry-deary-1-6285319>>.

ČECHOVÁ, Marie et al. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

ČESKÝ ROZHLAS VLTAVA. Trpělivi hledači pokladů (4/15) – Robert Novotný. *Severský rok* [online]. Praha: Český rozhlas Vltava, odvysíláno 5. ledna 2012 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <<http://hledani.rozhlas.cz/iRadio/?stanice%5B%5D=%C4%8CRo+Vltava&porad%5B%5D=Seversk%C3%BD+rok&zobrazNevysilane=0&offset=80>>.

DUŠKOVÁ, Libuše et al. *Elektronická mluvnice současné angličtiny* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <<http://emsa.ff.cuni.cz/>>.

FORD, Coreena. Terry Deary calls to ban Horrible Histories from schools. *The Journal* [online]. Newcastle upon Tyne: ncjMedia Limited, 17. dubna 2012 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <<http://www.thejournal.co.uk/news/north-east-news/terry-deary-calls-ban-horrible-4411481>>.

- FURNESS, Hannah. Horrible Histories creator Terry Deary says school is a waste of time. *The Telegraph* [online]. Londýn: Telegraph Media Group Limited, 14. dubna 2014 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <<http://www.telegraph.co.uk/culture/books/booknews/10763819/Horrible-Histories-creator-Terry-Deary-says-school-is-a-waste-of-time.html>>.
- GABAL, Ivan a Lenka VÁCLAVÍKOVÁ HELŠUSOVÁ. *Jak čtou české děti?* [online]. Praha: Gabal, Analysis & Consulting, 2003 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <<http://www.gac.cz/cz/nase-prace/vystupy-ke-stazeni>>.
- HENLEY, Jon. Terry Deary: The man behind the Horrible Histories. *The Guardian* [online]. Londýn: Guardian News and Media Ltd, 14. července 2012 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2012/jul/14/terry-deary-horrible-histories>>.
- JAROŠOVÁ, Renata. Děsivé dějiny osloví hlavně děti. *Týdeník Rozhlas* [online]. Praha: Radioservis, a. s., 2013, roč. 23, č. 36. [cit. 2015-08-08]. Dostupné z: <http://www.radioservis-as.cz/archiv13/36_13/36_divej.htm>.
- KISIEL, Ryan. Horrible historians! They are seedy and devious, claims children's author Terry Deary. *The Daily Mail* [online]. Londýn: Associated Newspapers Ltd, 1. června 2010 [cit. 2015-08-08]. Dostupné z: <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-1282884/Horrible-Histories-writer-Terry-Deary-slams-seedy-devious-historians.html>>.
- KNITTLOVÁ, Dagmar. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6.
- KVAPILOVÁ, Zuzana. Šumperská autorka Vlad'ka Krejčí se zaměřila na strašnou školu. *Kulturní život Šumperka* [online]. 2011, roč. 53, č. 1, str. 9-10 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <<http://1url.cz/aP3W>>.
- LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X.
- MCKAY, Sinclair. Horrible Histories: Sinclair McKay meets Terry Deary, the creator of the Horrible Histories. *The Telegraph* [online]. Londýn: Telegraph Media Group Limited, 1. září 2009 [cit. 2015-08-08]. Dostupné z: <<http://www.telegraph.co.uk/culture/books/6120942/Horrible-Histories.html>>.
- NORD, Christiane. *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St. Jerome Publishing, 1997. ISBN 978-19-006-5002-1.

- NOVOTNÝ, Robert. *Když Klepiš potkal Klepiš*. Praha: Galén, 2012. ISBN 978-80-7262-913-1.
- NOVOTNÝ, Robert. Kunderova čeština už není, co bývala. *Lidovky.cz* [online]. Praha: MAFRA, a.s., 22. srpna 2006 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/kunderova-cestina-uz-neni-co-byvala-d6k/nazory.aspx?c=A060822_183352_ln_dopisy_gab>.
- POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: Aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran, 1975.
- RYBIČKOVÁ, Stanislava. Autorka pokřtila Odporné dětství a příšerné rodiče. *Šumperský deník.cz* [online]. Praha: VLTAVA-LABE-PRESS, a.s., 4. října 2011 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <http://sumpersky.denik.cz/kultura_region/autorka-pokrtila-odporne-detstvi-a-priserne-rodice.html>.
- RŮŽIČKA, Jiří G. a Libuše BĚLUNKOVÁ. Překladatelské peklo: S Robertem Novotným o Skřipci, zlotřilých knihkupcích a skuhráních. *A2 kulturní čtrnáctideník* [online]. Praha: Kulturní týdeník A2, s. r. o., 22. července 2009 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <<http://www.advojka.cz/archiv/2009/15/prekladatelske-peklo>>.
- TOURY, Gideon. *Descriptive translation studies and beyond*. Amsterdam: Benjamins, 1995. ISBN 90-272-1606-1.
- USBORNE, Simon. Horrible Histories author Terry Deary says he's run out of material after 60 books. *The Independent* [online]. Londýn: Independent Print Ltd, 2. dubna 2013, [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <<http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/news/horrible-histories-author-terry-deary-says-hes-run-out-of-material-after-60-books-8556486.html>>.
- WHORF, Benjamin Lee. *Language, thought, and reality*. New York: The Technology Press, 1956.

Ostatní zdroje:

- Československá bibliografická databáze [online]. © 2009–2015 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <<http://www.cbdb.cz/>>.
- Databazeknih.cz [online]. © 2008–2015 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <<http://www.databazeknih.cz/>>.
- Horrible Histories (book series). *Wikipedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikimedia Foundation, stránka byla naposledy editována 21. července 2015 ve 13:19 [cit. 2015-08-09].

2015-08-09]. Dostupné z:

<[https://en.wikipedia.org/wiki/Horrible_Histories_\(book_series\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Horrible_Histories_(book_series))>.

Horrible Histories in Dubai. *Time Out Dubai* [online]. Dubaj: ITP Digital Ltd, 2. října 2014 [cit. 2015-08-10]. Dostupné z:

<<http://www.timeoutdubai.com/kids/features/56983-horrible-histories-in-dubai>>.

Hruška je jako Harry Potter! Jeho knížka útočí na rekordy! *TN.cz* [online]. Praha: CET 21 spol. s r.o, 6. listopadu 2014 [cit. 2015-08-10]. Dostupné z:

<<http://tn.nova.cz/clanek/hruska-je-jako-harry-potter-jeho-knizka-utoci-na-rekordy.html>>.

Hrůzostrašný dějepis. *SerialZone.cz* [online]. © 2007-2015 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <<http://www.serialzone.cz/serial/hruzostrasny-dejepis/>>.

O nás. *Egmont ČR* [online]. Praha: Egmont ČR, s.r.o., © 2014 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <<http://www.egmont.cz/onas/>>.

Projekty. *Katedra dějin a didaktiky dějepisu* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, © 2015 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z:

<<http://pages.pedf.cuni.cz/kddd/katedra/veda-a-vyzkum/projekty/>>.

Robert Novotný. *Databáze českého uměleckého překladu* [online]. Praha: ÚTRL FF UK a KAA FF MU, © 2008–2015 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z:

<http://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/_000003997>.

Robert Novotný. *Wikipedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikimedia Foundation, stránka byla naposledy editována 17. 3. 2014 v 14:37 [cit. 2015-08-09].

Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Novotn%C3%BD>.

Terry Deary's Biography. *Terry Deary* [online]. Durham: Terry Deary Ltd, 2010 [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <www.terrydeary.com>.

Příloha 1.

***Rozhovor se Stanislavem Kadlecem, šéfredaktorem nakladatelství Egmont ČR, s.r.o.
[29. července 2015, e-mailová konverzace]***

Jaké byly okolnosti vydání prvního titulu? Co stálo za rozhodnutím vydat Děsivé dějiny v ČR?
Za rozhodnutím stály čistě komerční důvody. Hledali jsme zahraniční titul pro mládež dobře prodejný na českém knižním trhu. Děsivé dějiny nás zaujaly svým vtipným a nejednotvárným pojetím a ilustracemi a připadaly nám vhodné pro „nečtenáře“.

Na čí popud začaly být Děsivé dějiny vydávány v ČR? Byly Vám někým doporučeny či nařízeny? Kdo inicioval překlad?

Rozhodnutí bylo čistě na naší české pobočce. Překlad vždy iniciuje redaktor, který ho zadává překladateli.

S jakým cílem jste uvedli Děsivé dějiny na trh? Měly vyplnit nějaké prázdné místo či potřeby v české kultuře?

Cíl byl čistě komerční.

Jakou pozici zastávají Děsivé dějiny na českém trhu?

Spíše zastávaly, jejich prodej je už dávno za zenitem.

Kolik se dosud prodalo v ČR výtisků? Které tituly jsou nejprodávanější?

Výtisků se prodalo kolem 200 tisíc, neprodávanější byly vždy ty, které jsme vydali jako první koncem 90. let: Strašliví Egypťané, Úžasní Řekové, Prohnílí Římané.

Pozorovali jste nějaké trendy v prodeji Děsivých dějin? (Např. kdy byl prodej nejvyšší?)

Prodej byl nejvyšší v letech 2000-2005, kdy Děsivé dějiny (a odvozené edice Děsivá věda, Děsivé umění, Děsivý zeměpis, Drazí zesnulí apod.) tvořily významnou část našich edičních plánů. Když jsme trh těmito knihami nasýtili, prodej začal klesat. Nyní už je několik let nevydáváme.

Jak probíhá výběr titulů? Co je určujícím faktorem?

Určujícím faktorem byla vždy potenciální prodejnost titulu.

Proč nebyly přeloženy například tituly o Tudorovcích či Stuartovcích?

Toto téma je specificky anglické a u nás k němu neexistuje kulturní zázemí, ze kterého by čeští čtenáři mohli čerpat.

Jak probíhá výběr překladatelů? Co stálo za volbou Roberta Novotného?

Robert Novotný je jako překladatel velice spolehlivý a svědomitý, to bylo pro nás podstatné.

Proč byly některé tituly přeloženy jinými překladateli?

Z toho důvodu, že Robert Novotný byl vytížen jinou prací, ať už pro nás nebo pro jiné nakladatele.

Jak je to s Děsnými českými dějinami? Na čím popud vznikly? Kdo inicioval vydání?

Inspirací pro Děsné české dějiny byla naše sesterská společnost Egmont Polska, která zavedla úspěšnou řadu o polských dějinách.

Jak probíhá výběr titulů?

V současné době jsme vydávání nových titulů Děsných českých dějin utlumili. Dříve jsme se snažili vybírat témata, která by byla mladým českým čtenářům blízká, ale bohužel tituly Děsných českých dějin se nikdy neprodávaly dost dobře na to, aby se nám z komerčního hlediska vyplácelo je vydávat.

Spadají pod oficiální sérii? Jak byla řešena otázka autorských práv?

Děsné české dějiny pod oficiální sérii nespadají, je to specificky náš národní projekt.

Proč některé tituly nesou název Děsivé dějiny (např. Prohnaní Přemyslovci) a některé Děsné české dějiny (např. Pyskatí Habsburkové)?

Děsivé dějiny se nazývaly jen starší tituly, po dohodě s majitelem práv na Děsivé dějiny jsme titul změnili na Děsné české dějiny, aby bylo možné oba projekty rozlišit.

Příloha 2.

Seznam českých překladů Děsivých dějin dle překladatelů (zdroj: Databazeknih.cz)

Robert Novotný

1. Prohnili Římané (1999) / The Rotten Romans
2. Ještě prohnilejší Římané (2004) / The Ruthless Romans
3. Krutá kniha kvízů s ohavnými fakty a abnormálními aktivitami (2008) / Grisly Quiz Book
4. Piráti (2007) / Pirates
5. Raubířské revoluce (2004) / The Rowdy Revolutions
6. Strašliví Egypťané (1999) / The Awesome Egyptians
7. Wales (2009)
8. Bídni Viktoriáni (2008) / Vile Victorians
9. York (2009) / York
10. Drsná doba kamenná (2000) / The Savage Stone Age
11. Divocí Anglosasové (2001) / The Smashing Saxons
12. Keltští hrdlořezové (1999) / The Cut-Throat Celts
13. Edinburgh (2009)
14. Oxford (2008)
15. Anglie (2004) / England
16. Irsko (2005) / Ireland
17. Francie (2004) / France
18. Ničemní Normané (2004) / The Stormin' Normans
19. Zpropadené Skotsko (2005) / Bloody Scotland
20. Neskuteční Inkové (2006) / The Incredible Incas
21. Temní rytíři a ošumělé hrady (2002) / Dark Knights and Dingy Castles
22. Bombardovaní Britové (2003) / The Blitzed Brits
23. Děsný deník (2003) / Dreadful Diary
24. Dublin (2009)
25. Zuřiví Aztékové (2002) / The Angry Aztecs
26. USA (2003)
27. Surová středověká Anglie (2006) / The Measly Middle Ages
28. Úžasní Řekové (1999) / The Groovy Greeks

29. Ohavný Londýn (2005) / Loathsome London

30. Darební Vikingové (2000) / The Vicious Vikings

Jan Javornický

1. Tupí tyrani (2008) / Rotten Rulers

2. Zločinci (2008) / Villains

Štěpán Kovařík

1. Válečníci (2008) / Warriors

2. Čarodějnice (2008) / Witches

Ivana Mičínová

1. Bláznivá dějepisná všehochuť (2005) / The Mad Miscellany

Markéta Demlová

1. Otřesné dějiny světa (2003) / The Wicked History of the World

Jiří Bíla

1. Děsivé Vánoce (2003) / Horrible Christmas

Šárka Kadlecová

1. Mizerná první světová válka (2003) / The Frightful First World War

2. Strašná druhá světová válka (2005) / The Woeful Second World War

3. Trapné britské impérium (2004) / The Barmy British Empire

Příloha 3.

Seznam metatextů Děsné české dějiny dle autorů (zdroj: Databazeknih.cz)

Roman Ferstl

1. Vzpurní Husité (2002)
2. Prohnaní Přemyslovci (2003)
3. Brutální třicetiletá válka (2005)
4. Zapálení jezuité (2005)

Martin Pitro

1. Krutí vládci a jejich povedené manželky (2005)
2. Pyskatí Habsburkové (2006)
3. Zanícené národní obrození (2010)
4. Otřesné dějiny českých zemí (2007)
5. Strašliví loupežníci a jejich krvavé kousky (2013)

Vladimíra Krejčí

1. Nebohé čarodějnice a boží inkvizitoři (2009)
2. Strašná škola a hrozní učitelé (2010)
3. Odporné dětství a příšerní rodiče (2011)

Příloha 4.

Čtenářské komentáře z Databáze knih a Československé bibliografické databáze

Překladová edice

Peter.Melon 30.03.2015

Hezká kniha plná potřebných informací!

Ivinka.S 17.01.2014

Naučná a přitom natolik vtipná, že jsem se často smála i nahlas :)

Dep8 15.12.2012

Pěkná a legrační knížka.

RoseDawson157 09.09.2012

Děsivé dějiny - zajímavá a vtipná knížka v 1.Celou sérii jsem si zamilovala. ;D

Dandulka 10.06.2012

Řecká kultura je zajímavá sama o sobě, ale tahle je navíc i vtipná.

S.M.Evlrová 15.03.2015

Kniha je velmi pěkně a vtipně napsaná. Také skvěle rozšiřuje znalosti a doplňuje je o všelijaké postřehy.

Peter.Melon 18.11.2014

Dobrá knížka, která potěší spíše mladší generaci...

Dandulka 10.06.2012

Už je to taky nějakou dobu, ale stejně si pamatuji, že mě to moc bavilo.

Mikiem 09.02.2012

Jako děcko jsem to četla a nebylo to špatné:o)

Karter9899 28.09.2011

Nejlepší knihy jsou-děsivé dějiny a další

rusalka1 21.07.2011

skvelé spríjemnenie nudnej histórie.. celá edícia je vynikajúca :)

zemča00101.05.2015

úplně epický

TessVond 08.11.2014

V angličtině je to ještě lepší. A to jsem si myslela, že to nejde :)

Dandulka 10.06.2012

Starověké civilizace jsou vůbec nejzajímavější.

ummy147 08.01.2012

možná jsem svým názorem dost ovlivněná tím, že jsem zrovna tuhle knížku ze série Děsivých dějin milovala v dětství nejvíce...ale myslím si že hodnocení za to stojí ;)

LooneyCZ 29.11.2010

Už je to dávno, co jsem knihy od T. Dearyho četla, ale vím, že to bylo hodně zajímavé doplnění ke klasickému dějepisu. Taky se mi vždycky hrozně líbily ty doprovodné obrázky. Zkrátka dobrá oddechovka.

denise.spring

souhlasím :) taky to značí i to, že neustále v knihovnách chybí, tedy co mě se dostalo k uším. :)

Jeanette

Tohle samozřejmě nelze moc brát jako plnohodnotnou naučnou literaturu, je to spíš pro ty, kdo nějaké letopočty znají, ale rozhodně si myslím, že autor - ať už v těch nejvíc nechutných a neuvěřitelných věcech - moc nepřehání. Dearyho knihy jsou pro mě na uvolnění to pravé a navíc jsou doplněné výstižnými obrázky.

Bránolog 14.01.2015

Moje oblíbená sekvence je "amputace nohy tureckým lékařem". DD jsou vynikající kus od kusu.

Dandulka 10.06.2012

Hrůzy 1. světové války napsané s humorem a nadsázkou. Moc pěkné! :-)

Dandulka 10.06.2012

Díky téhle edici jsem se dozvěděla spoustu zajímavostí, které v učebnici nenajdu.

Peter.Melon 18.11.2014

Docela zábava a pěkná kniha!

Dandulka 10.06.2012

Miluji tuhle edici, zasmála jsem se a posbírala nové informace nejen o Skotech.

Bella125 31.08.2011

Je to docela sranda:)

Peter.Melon 18.11.2014

Dobře podaná kniha o Británii...

Mischka

Jako malá jsem tyto knihy milovala a měla doma každý díl, který vyšel! Proto je sem přidávám a hodnotím, snad už jen z nostalgie..

Dandulka 10.06.2012

Tahle knížka byla vůbec první, která se mi z této edice dostala do ruky a hned mě nadchla.Super.

Dep8 14.12.2012

Mám ráda sérii těchto knih. Je poučná, ale zároveň i vtipná, takže myslím, že se nemusíte obávat, že by jste se při čtení nějak zvlášť nudili. ;)

Dandulka 10.06.2012

Amerika od počátku..... Spousta nových informací.

Dandulka 19.07.2012

Psáno pro děti, ale velmi zajímavě.

Bránolog 07.02.2012

Takové...dětské. Autor zřejmě kdysi četl komiks v ABC "Tvrz".

Dandulka 10.06.2012

Taky moc pěkná knížka, čte se jedním dechem.

DendaRA 24.12.2013

Bylo to úžasné počteníčko! Dozvěděla jsem se spoustu nových a skvělých věcí! A taky jsem se hodně nasmála! Těším se až si přečtu další Děsivé dějiny :D

Dandulka 10.06.2012

Počátky Anglie, moc hezky a vtipně zpracované..... :-)

Merlinit 17.04.2014

Geniální kniha. Nejlepší způsob, jak podat školou povinným dějiny.

Twilight 08.09.2013

Tahle kniha z edice Děsivé dějiny patří mezi mé nejoblíbenější. (Otřesné dějiny světa)

Peter.Melon 18.11.2014

Pěkná knížka doplňující informace o Irsku...

Kozlik_nbk 11.02.2014

Pro mě nejslabší kniha, kterou jsem od autora četl. (Děsný deník)

Dep8 14.12.2012

Moc se mi líbila série těchto knih. :)

Peter.Melon30.03.2015

Dobrá knížka o méně dobrých revolucích!

medvídě 09.07.2012

Jako už nekolikrát knihu od tohoto autora mě potěšila. Dobře se čtou a zábavnější formou jsou zde podány důležité informace.

pamik111 26.05.2015

Taková oddechovka, ale pobavilo mě to. :-))

1v8na 28.08.2014

Vtipné, zajímavé, pohodové.

Dep8 31.12.2012

Měla jsem ráda sérii těchto knih. Vtipné, zajímavé.

Muryn 13.02.2011

Knihy od toho to autora jsou dobré, někdy je to i strašidelné!!!! (Čarodějnice)

Ell Amaterasu 27.04.2013

Rozhodně mě knížka bavila, i když v některých chvílích jsem se trochu nudila, ale to se nestávalo moc často.

Moc se mi líbí, jak jsou dějiny vtipně pojaty. (Bláznivá dějepisná všehochuť)

marketka40 22.05.2012

děsivé ..... Velmi děsivé ..... (Děsivé Vánoce)

Peter.Melon 30.03.2015

Zábavná příručka o pirátech...Je zde plno informací o pirátech!

Peter.Melon 13.05.2012

Jedna z knih ze série Děsivé dějiny, kterou jsem si přečetl až později. Hodnotím ji průměrnými známkami (60 procenty). Docela mě tato kniha zaujala a je i občas zábavná. Dostal jsem se k ní až v dospělosti z knihovny. Jinak jako dítěti se mi tyto knihy ze série Děsivé dějiny celkem líbily a docela i bavily. Terry Deary je fajn... (Edinburgh)

Dandulka 10.06.2012

Středověk je krásný, ale krutý sám o sobě. Tenhle je navíc i zábavný.

Karter9899 28.09.2011

Skvělá kniha, strašně mě zajímala (Dublin)

Ajaiwik 27.11.2014

Úžasnééé! V dějepise toho můžu vyprávět více než profesorka, která nám knihu doporučila! Vážně vážně vážně dokonalé.

Informací tak akorát, člověk se dozví co potřebuje, ale není zahlcen (nebo znuděn) ještě zbytečnými žvásty okolo. Prostě skvělé.

Nefer 14.11.2014

hmm moje milovaná serie Dějiny, moje dětství :D

Ivinka.S 17.01.2014

Moje neoblíbenější z série Děsivé dějiny! (Strašliví Egyptané)

Dep8 14.12.2012

Já tu sérii Děsivých dějin prostě miluju.

Lady_Ef 23.08.2012

Část, ve které je popisována mumifikace, jsem si kdysi připravila jako referát a tím jsem odstartovala lavinu Děsivých dějin ve své třídě.

Oolinkaa 14.06.2012

super knížka.. pamatuju si, jak na poslední stránce je Kleopatra a had..a had: já néé, já ji nezabil :-D

Dandulka 10.06.2012

Miluji dějiny a tyhle jsou moc zajímavé..... :-)

RouZuše =P 30.11.2011

hezka knížka ! :)) .... docela mi pomohla i v dějáku :)

Karter9899 28.09.2011

Miluju Egypt a tak to pro mně bylo velmi...?.....zajímavé

Dandulka09.06.2012

Zábava a poučení- to jsou Děsivé dějiny, jen jich je málo!!! :-)

Radkab.20.01.2012

Přečetla jsem skoro všechny díly Děsivých dějin. A pokaždé jsem se u nich docela bavila a zároveň se dozvěděla něco z historie :)

Marbo 10.12.2014

Nejoblíbenější autor mého dětství, jeho Děsivé dějiny jsem hltal...

Lucík_16 20.11.2014

Ve škole mě dejepis moc nebral, ale díky Děsivým dejinám miluju historii ;-)

Cepice 30.04.2013

Jeden z nejlepších autorů! Vždy dokáže zajímavě a vtipně popsat historii. Přečetl jsem od něj všechny knížky.

Wendysek 10.07.2012

Skvělý autor s pozoruhodným nadhledem a zajímavým a především vtipným výkladem historických milníků.

BaraQuda 25. 6. 2011, 12:52

Tato kniha mne pobavila a ač se to někomu zdá divné, tak jsem se díky ní dozvěděla hodně nového. Mám ráda dějepisné knihy a pokud jsou napsané s vtipem a lehce je to ještě lepší. Myslím, že tento druh knih ke čtení historie dostane mnohem více "nezažraných rádoby historiků" než třeba obrovské knihy vypisující data a podrobnosti, proto tleskám.

VerenaLord 12. 2. 2013, 10:27

Opět další zajímavá kniha ze série Děsivé dějiny. Tentokráte nás autor zavede do dob Vikingů a podá nám informace o nich v tom nejsušším anglickém humoru. rozhodně skvělé, čtenář získá mnoho zajímavých informací a poučení.

Peter.Melon 30. 10. 2011, 16:27

Darební vikingové-celkem dobrá kniha s nádechem humoru a různými testy.Lecos se i z knihy jako je tato dozvíš.

ilon-a 23. 3. 2013, 14:11

Děsivé dějiny mě normálně hodně baví a vždycky si je ráda přečtu, ať se to týká čehokoliv. Darební vikingové, na které sem se nejvíc těšila, mě ale, bohužel, nakonec docela dost zklamaly.

Halalí 16. 6. 2010, 23:42

V DD je sice historie velmi zjednodušována (což mnohdy vede ke vzniku nepřesností, či historických polonesmyslů), někdy jsou pro změnu historická fakta různě překrucována, nicméně tuto sérii nečtu kvůli studiu historie od toho mám encyklopedie a učebnice dějepisu. Jako zábavná kniha se specifickým (anglickým) humorem a cynickým (a taky děsivým:)) pohledem na dějiny je to vcelku fajn...

ilon-a 26. 12. 2013, 21:14

Největší zklamání. Edici Děsivé dějiny miluju, ale tohle se jim nějak nepovedlo. Na to, že tématem jsou Vánoce, o kterých by se dalo napsat neskutečně mnoho (zajímavostí), bylo to nudný a vůbec mě to nebavilo.

Rumbelle 14. 1. 2015, 15:49

Já myslím že to bylo velmi povedené povídání o Vánocích. Hezké historky a spoustu zajímavostí, které jste o Vánocích nevěděli. Doporučuji těm ,kteří se nebojí vtípkovat na účet Vánoc.

VerenaLord 12. 2. 2013, 10:34

Tohle je extrém mezi už tak drsnými knihami, ale i tak jde o perfektní dílo (akorát bych se hádala, zda pro děti). Opět se zde dozvídáme řadu zajímavých a historicky podložených faktů, vše v závoji britského humoru.

Desmond 24. 2. 2014, 8:47

Sérii Děsivé dějiny jsem poprvé četl někdy na základce. Tehdy se mi opravdu líbila. Nyní musím jen konstatovat, že alespoň to nejzákladnější se z těchto knih dětští a mladiství čtenáři dozvědí. Ale opravdu jen to nejzákladnější. Většinu knihy totiž tvoří zajímavosti, pověsti a podobně. Tedy bulvár. Přesto má tato série něco do sebe. Má potenciál přilákat mladé čtenáře, kteří od ní mohou přejít k seriózním historickým publikacím.

marta-b 13. 9. 2011, 11:25

Zkrácený přehled dějin Anglie s poměrně velkou dávkou humoru a pikantností nejen o vládcích téhle země, ale i o jejím národu. Přečetla jsem jedním dechem a moc mě to bavilo. Některým věcem se člověku skoro nechtělo věřit, že v tak děsných podmínkách mohl někdo žít, ale středověk je středověk. Jinak mě docela překvapila informace o tom, že současná královská rodina Windsorů je původně německá, sedí na anglickém trůnu přes 300 let a že se do 20. století jmenovali sasko-kobursko-gothajská dynastie :o) Akorát že kolem války se nehodilo hlásit se k Němcům, tak si změnili jméno.

VerenaLord 12. 2. 2013, 10:06

Jako malá jsem se do Anglie začetla přímo s nadšením. Běžná historie Anglie je totiž rozsáhlá a pro dítě naprosto nečitelná záležitost, ale Terry Deary jednoznačně podává složitá témata tak jednoduše a tak příjemně, že si děti musí oblíbit snad i dějepis.

Peter.Melon 6. 2. 2013, 7:39

Tato kniha o Irsku je dobrá i legrační. Má v sobě testy i zajímavé informace. Je to zábavné, čtivé a i ilustrace jsou pěkné.

Rozhovor 9. 11. 2011, 22:36

Skutečně skutečné informace o Irsku :D Sama jsem se na dovolené přesvědčila prakticky o všem, co jsem v knížce našla. Drsný humor Terryho Dearyho se vlastně rovná skutečnosti.

vladislav 15. 12. 2011, 17:23

První kniha z této série, kterou jsem četl a asi i poslední. Dějiny Říma mám rád, ale toto je pouze jednoduché čtení, opravdu pro děti.

Peter.Melon 18. 2. 2014, 16:30

Dobrá kniha a netradiční pohled na kelty. Zkuste si ji přečíst... Dějiny nikdy nebyly tak děsivé! Vítejte ve světě keltů

miica 4. 1. 2011, 22:28

Tuto sérii jsem začala číst, když jsem chodila na základní školu (v té době začala vycházet) i když teď studuji historické vědy a je jisté že ne všechny fakta jsou pravdivá, myslím si, že řadu ostatních dětí (a samozřejmě nejen je) by to mohlo přilákat jak ke čtení tak k historii. Je to napsáno vtipnou formou a a velice zajímavě: -))

JayCZ 5. 4. 2011, 21:20 (Mizerná první světová válka)

Jedna z nejlepších. Naprosto suprové informace a zajímavosti, které ani učitelé dějepisu neznali.. dodnes házím na dějáku machra ;D :). Četl jsem ji nejméně 3x, jelikož má tak malý počet stránek, dá se zvládnout za jedno odpoledne.

Peter.Melon 20. 7. 2012, 11:25

Celkem dobrá kniha nejen pro děti. Informací o Incích je tu docela dost. Párkrát jsem ji četl. Místy je tato kniha i vtipná a dá se zní získat docela dost zajímavostí o Incích.

VerenaLord 12. 2. 2013, 10:32

Vilém Dobyvatel a jeho brutální parta, výborná kniha o historických událostech. Nemám nejmenších námitek a to jsem odpůrce klasického školního dějepisu. Učit se ho tam v této podobě by bylo bezvadné.

VerenaLord 12. 2. 2013, 10:09

Dějiny a historické události Londýna, hlavního města Velké Británie, v zábavné a velice kruté formě.

Peter.Melon 20. 7. 2012, 11:28

Příručka která poučí i pobaví. Příručka Piráti má také pěknou ilustraci - pěkné obrázky. Stojí za přečtení.

VerenaLord 12. 2. 2013, 10:31

Historie Římanů podaná tímto autorem opět nezavání stereotypem a nudou. Rozhodně se zde děti dočtou zajímavé informace, vtipné komentáře a komiksové obrázky

Peter.Melon 17. 4. 2013, 13:52 (Raubířské revoluce)

Dobrá kniha plná zajímavých informací. Moje celkem i docela oblíbená kniha. Stojí alespon za jedno přečtení.

alča87 15. 9. 2012, 16:18

Tak pro základní školu úplně ideální, vtipné a naučné, přesně pro děti, které jsou znuděné dějepísem ve škole, který je mnohdy nezajímavý a často i špatně vykládaný.

HPL 17. 12. 2013, 9:51

Dokud jsem to tu náhodou nenašel, úplně jsem zapomněl, že na těchto knížkách jsem vlastně vyrůstal a egyptany jsem četl jako první. Kniha je vším čím slibuje - vtipná, zajímavá i poučná. A jak zde již někdo psal, po jejím přečtení člověk už ani nemusel otvírat učebnici dějepisu a ani učitel kolikrát určité informace nevěděl, což potěšilo :D

VerenaLord 12. 2. 2013, 10:14

Egyptané se mi nejednou hodili pro základ referátu na hodiny dějepisu. Informace zde byly totiž naprosto originální a jejich využití v praxi přineslo očekávané ovoce pochvaly.

Peter.Melon 11. 5. 2013, 17:46

Co jsou to hieroglyfy? Co jsou to mumie? Co to je papyrus? A kde teče řeka Nil? Tyto otázky hravě zodpoví tato naučně-zábavná kniha..

Ziggy 27. 3. 2014, 12:20 (Strašliví Egyptané)

Má první knížka ze série Děsivých dějin. Super zábavná a poučná, téměř jako všechny ostatní od Dearyho, co jsem četla :-)

zelvicka 11. 4. 2010, 14:56

Děsivé dějiny můžou za to, že jsem se až do střední nemusel vůbec učit dějepis a při tom jsem občas věděl víc, než náš učitel.

Geniální v tom, že si z toho člověk opravdu i něco pamatuje a přitom je to stále zábavné (naopak - zábavné je to právě v tom, že člověk kouká, co to ti Egyptani dělali)

Sarael 8. 3. 2012, 19:59

Skvělý příklad kniha, která nejenom pobaví, ale i něco naučí. Moc mi pomohla při písemkách z dějepisu.

Peter.Melon 8. 8. 2013, 9:20

Dobrá kniha. Je zábavná i poučná. Našel jsem v ní spoustu informací... Jedna z těch knížek ke které se člověk vrací.

VerenaLord 12. 2. 2013, 10:30

Děsivé dějiny tentokrát USA, zase nemám co vytknout, kniha rozsáhlejší než další ze stejné série. Opět plno zajímavých informací podaných humornou formou.

Nihlathak 8. 4. 2010, 0:50

Úžasná kniha, ve které Deary komentuje zásadní události dějin USA s osobitou vtipností a sarkasmem. Dějiny ještě nikdy nebyly tak děsivé!

VerenaLord 18. 2. 2013, 18:30

Další z mnoha skvělých polo-komiksových historických faktů přepsaných do příjemně čtivé podoby. Opět se autor zaměřuje spíše na netypické zajímavosti, za což dávám bod navíc.

VerenaLord 12. 2. 2013, 10:11

Historická fakta zde uvedená jsou přesná, leč často velmi zkrácená a tak by to měl mít člověk na paměti před přečtením. Kniha je psaná zábavnou a velmi čtivou formou, rozhodně stojí za přečtení!

VerenaLord 12. 2. 2013, 10:16

Jeho knižní série jsou naprosto originální svého druhu a jsou protkané pověstným suchým anglickým černým humorem. Perfektně vyvedené knihy pro děti, nejsou nudné a přitom poučí a naučí!

Peter.Melon 11. 8. 2011, 14:36

Plodný autor s mnoha zkušenostmi. Jeho knihy jsou vtipné a věcné. Stojí alespon za jedno přečtení. Například knihu Protivná příroda jsem četl minimálně dvakrát.

Metatextová edice: Roman Ferstl

Miss Utahraptor 13.01.2013

Není nad to, když Vám na jedné stránce vysvětlí jak MOC se budete bavit a na druhé už umíráte nudou...

Dearymu to ROZHODNĚ nesahá ani po kotníky... 15%

Dandulka 09.06.2012

Tahle knížka mě moc pobavila.

cogi

V porovnání se děsivými dějinami - zahraničními - mi knížka přišla na menší úrovni, méně vtipná

Skokan44

Souhlasím s cogi. Btw autor je mým učitelem dějepisu. :D

Dandulka 09.06.2012

Mě se tahle série o našich dějinách moc líbí. Mám ji moc ráda.

Radkab. 20.01.2012

Jeden z mála dílů Děsivých dějin, který mě moc nezaujal.

Metatextová edice: Martin Pitro

Karter9899 28.09.2011 (Pyskatí Habsburkové)

Dobrá velmi dobrá a ještě jednou dobrá kniha

marta-b 10. 8. 2011, 13:37

Začala jsem touto knížkou z edice Děsné české dějiny, protože mám národní obrození ráda a byla to docela zábava :o) Dozvěděla jsem se pár pikantností o obrozencích i jejich době a osvěžila jsem si paměť. Věděli jste třeba, že Tyl se oženil a pak žil v domácnosti se svojí bezdětnou ženou a její sestrou, která mu pododila asi 6 dětí? :O))

Metatextová edice: Vladimíra Krejčí

Kolacky 14.04.2015

Popravdě, při čtení losinských procesů mi běhal mráz po zádech. Podáno sice tak trochu odlehčeně, ale ta realita, to byl děs. (Do seznamu Čtenářské výzvy odfajfknuto Kniha, která vás děsí...)

PanKérka 17.01.2013

Občas zajímavé, ale spíš jen chabá napodobenina Terry Dearryho se stále tím samým opakovaným na 70 stránkách...

Blančitos 24.02.2015

Děsivé dějiny mám ráda, ale ty v podání Terryho Dearyho jsou zkrátka o něco lepší.

PanKérka 31.10.2011

Dost dobré. Miluju podání děsivých dějin :)

kamibe 08.04.2012

Dosud jsem měla v rukou knížky tohoto typu pouze od zahraničních autorů. Tahle byla pro mne zajímavější o to víc, že autorka i ilustrátor jsou Češi. Už těsně po začátku knihy v duchu konstatuji, že je to vtipné, místy ještě vtipnější než některé jiné knížky z tohoto ranku. Četla jsem ji s opravdovým potěšením, i když věci v ní zapsané nejsou mnohdy nikterak ku čtení příjemné!

Paní kolegyně a pánové kolegové, začátek je slibný, ale brzy nato vás autorka překvapí takovými informacemi, že vám z toho spadne čelist a možná se budete za svůj učitelský stav ještě dodatečně docela stydět, i když podle vašeho nejlepšího svědomí s těmihle jevy přeci nemáte vůbec nic společného! No, asi máme! [...]

adevr 15. 8. 2011, 10:31

Výborná autorka, jež se v poslední době věnuje populární řadě Děsivé české dějiny nakladatelství Egmont. spolupracuje s výtvarníkem Václavem Roháčem, a jejich knihy jsou malými čtenáři hodnoceny výtečným prodejem...

soniaf 28. 12. 2011, 16:13

Děsné české dějiny jsou docela ubohou napodobeninou Děsivých dějin. Nejvíce mě rozčilovalo, že za každým odstavcem (na jedné straně dokonce 4 krát) byla poznámka o tom, že hrůzy honu na čarodějnice se podobají hrůzám školním, jak váš učitel tohle a kuchařka tamto... V Děsivých dějinách takovéhohle vtípky najdeme taky, ale s mírou. Tohle se fakt nedalo číst a musela jsem se vysloveně nutit. Takovéto pasáže jsem pak přeskakovala, takže jsem nečetla tak půl knihy, protože podobné poznámky byli mnohdy delší než odstavec o čarodějnicích předtím. Česká napodobenina populárních a vtipných Děsivých dějin tedy dopadla tragicky !!

adevr 13. 1. 2012, 23:28

Myslím že kniha i její dotisk je momentálně zcela vyprodaná, a to mluví za vše. Mě se také líbila. Myslím že se její autorka paní Krejčí poprala s tématem více než zdatně.

petul 13. 1. 2012, 23:20

Mě se knížka líbila velmi. Je nejen poučná, ale i zábavná... Je to kniha pro děti, a Děsivé dějiny podávají i toto strašné období vkusnou formou. To, že se zmiňují učitelé a škola je záměr, děti se při čtení mohou zachytit něčeho známého, méně děsivého. I když třeba někteří učitelé matematiky..... :) Každopádně kniha vtipnou a nenásilnou formou, seznamuje své čtenáře s temnou kapitolou nejen našich dějin, a navíc i pobaví. A osvěžující ilustrace, dokreslující děj historickými reáliemi, jsou dozajista třešničkou na tomto literárním dortu...

adevr 31. 10. 2011, 18:08 (Odporné dětství a příšerní rodiče)

Je to docela dobrý a hlavně poučný..... Až se člověk diví že lidstvo přežilo... To dětství bylo většinou docela smrtelný....)

melanie 16. 5. 2014, 14:10 (Strašná škola a hrozní učitelé)

Hezká knížka, je tam mnoho obrázků. Ale časově je to jaksí divně. Do půlky se dostáváme od starověku do současnost, od druhé půlky stejně tak.

petul 13. 2. 2012, 23:33 (Strašná škola a hrozní učitelé)

Poučné, a už se dívám na práci učitelů jiným pohledem. Knížky mají lidem otevírat oči a obzory, a tady se to povedlo, a navíc i vtipně.